

Šis projektas
finansuojamas Europos
Sąjungos Teisių, lygybės
ir pilietiškumo programos
(2014-2020) lėšomis

LIETUVOS ŽMOGAUS
TEISIŲ CENTRAS

Sociologinės apklausos „Lyčių stereotipai mokyklose“ *Moksleivių apklausos apžvalga*

Sociologinės apklausos ataskaita parengta įgyvendinant projektą „BRIDGE: vietos bendruomenių stiprinimas efektyviai kovai su smurtu lyties pagrindu artimoje aplinkoje“. Ataskaitos turinys atspindi tik apžvalgos rengėjų nuomonę ir požiūrį. Europos Komisija neatsako ir neprisiima atsakomybės už jo turinį.

TURINYS

Moksleivių apklausos rezultatai	5
I tema: Stereotipines nuostatas atspindintys klausimai	5
II tema: Lyčių normas atspindintys klausimai	12
III tema: Stereotipinės elgesio normos pagal lytis	18
IV tema. Tarpasmeniniai santykiai lyčių požiūriu	23
V tema. Požiūris į smurtą lyties pagrindu	29
Moksleivių apklausos rezultatų apibendrinimas	36

Apklauso apimtis ir metodologinė prieiga

- Pamatuoti gimnazijų ir progimnazijų moksleivių nuostatas apie lyčių vaidmenis ir lyčių stereotipus, siekiant išsiaiškinti kokį poveikį stereotipinės nuostatos daro moksleivių elgesiui normalizuojant smurtą lyties pagrindu.
- Pamatuoti gimnazijos ir progimnazijos mokytojų nuostatas apie lyčių vaidmenis ir lyčių stereotipus, siekiant įvertinti nuostatų pokytį projekto pradžioje ir pabaigoje

Klausimai sudaryti remiantis keliais šaltiniais, remianti lyčių nuostatų skalėmis, sudarytomis Pulewitz ir Barker (2008) ir adaptuotomis Jungtinių tautų programos UN Women tyrimuose siekiant pamatuoti nuostatas apie lyčių normas, vyriškumą, moterų ir vyrų socialinių vaidmenų suvokimą, seksualinio ir kitokio tipo smurto atpažinimą ir požiūrį į smurtą lyties pagrindu. Lyčių nuostatų skalė siekia pamatuoti su lytimi susijusias nuostatas (gender-related attitudes).

Apklausa vyko 2020 sausio mėn

Apklauso imtis:

Apklausa vyko 3 Lietuvos savivaldybėse. Iš viso apklausti 457 moksleiviai 9 mokyklose (po 3 mokyklas kiekvienoje savivaldybėje).

Lentelė 1. Apklaustų moksleivių ir mokytojų skaičius pagal savivaldybes

	Savivaldybė 1	Savivaldybė 2	Savivaldybė 3	Iš viso
Moksleiviai	143	167	154	457

Lentelė 2. Apklausti moksleiviai pagal lytį

	Moterys	Vyrai	Kita	Nenurodė	Iš viso
Moksleiviai	245	206	5	1	457

Lentelė 3: Apklausti moksleiviai pagal amžių

Amžius	N
15	45
16	388
17	24
Iš viso	457

Apklauso rezultatų paklaida neviršija 1 proc.

Atliktos apklausos duomenys apibendrinti ir pateikti pagal klausimyne suskirstytas temas:

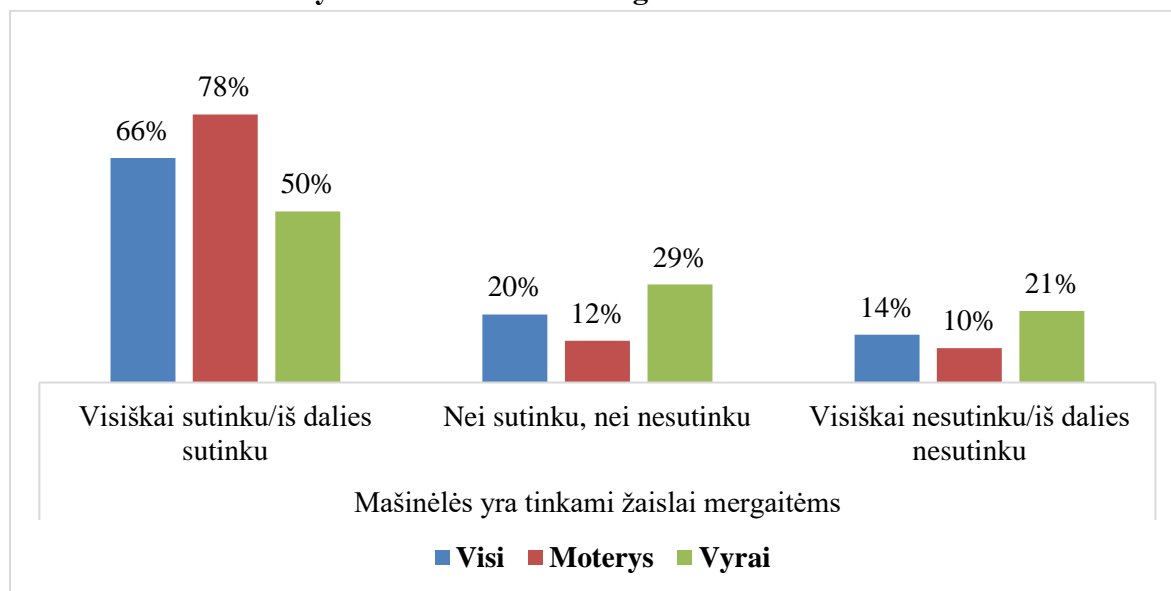
- lyčių stereotipines nuostatas apibūdinant mergaičių ir berniukų „tinkamus“ pomėgius ir pasirinkimų kryptis,
- lyčių normas atspindinčios nuostatos susijusios su socialiniais vaidmenimis
- stereotipines nuostatas susijusiais su moterų ir vyrų elgesiu
- nuostatos apie tarpasmeninius santykius
- požiūris į smurtą lyties pagrindu.

PIRMA DALIS. Moksleivių apklausos rezultatai

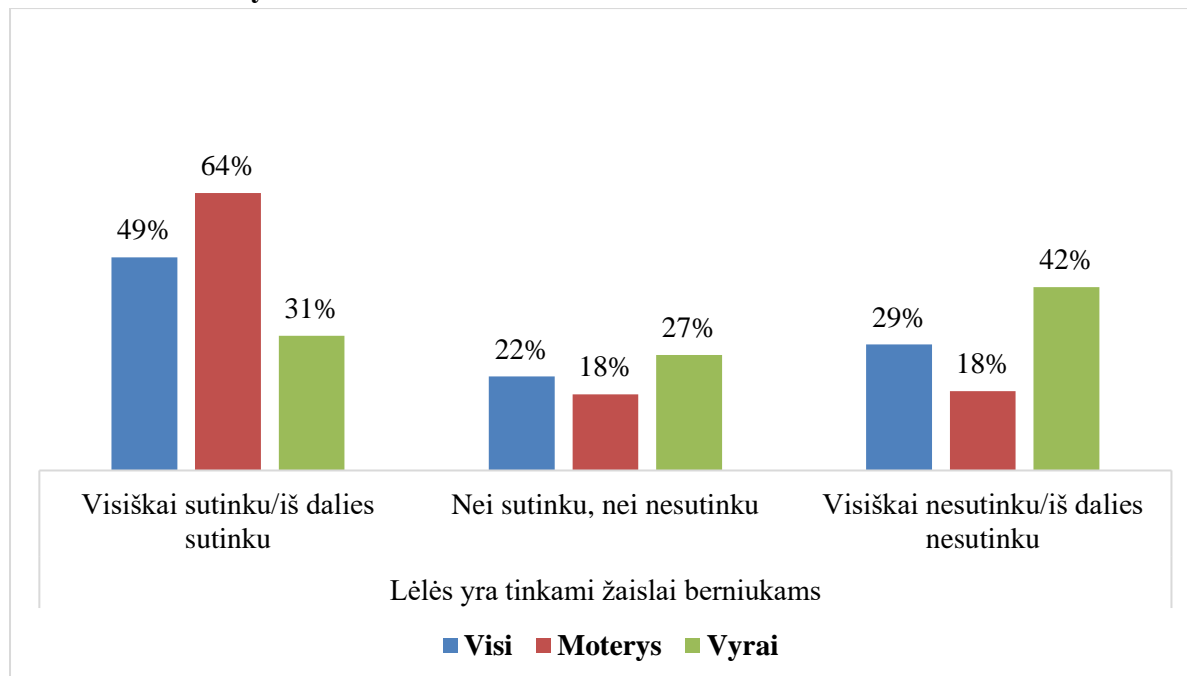
I tema: Stereotipines nuostatas atspindintys klausimai

Apklausiant moksleivius siekiama pamatuoti, kokios nuostatos vyrauja moksleivių tarpe apie „tinkamus“ merginoms ir vaikinams pomėgius, pasirinkimus ir įvaizdžius pagal lytį ir kaip šios nuostatos sustiprina arba susilpnina lyčių stereotipus.

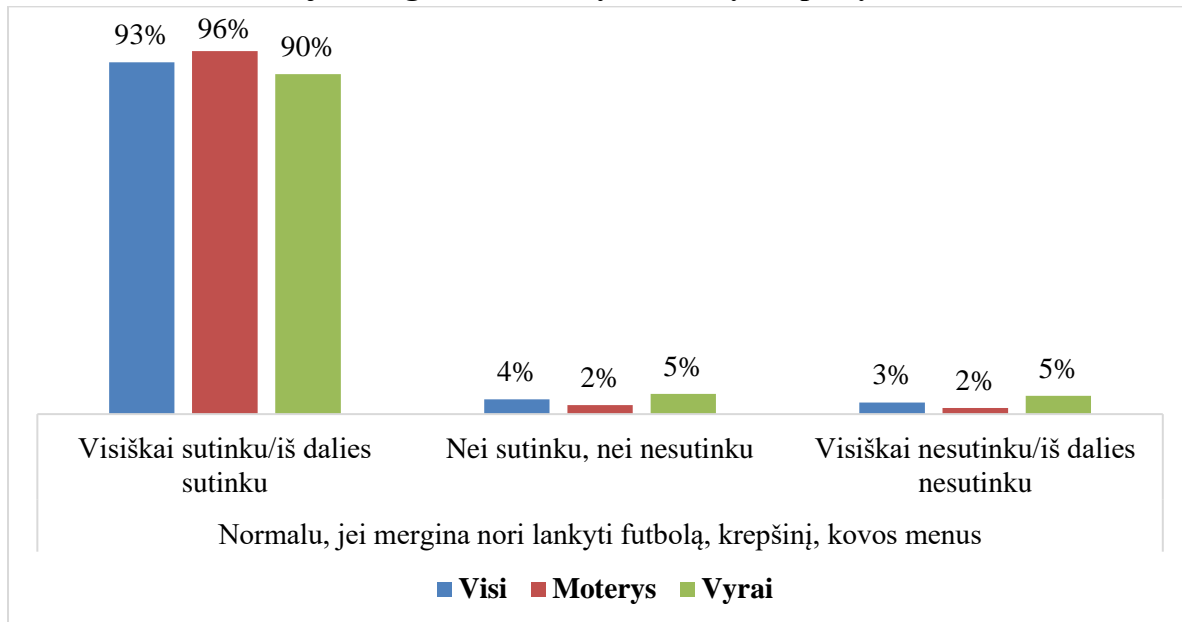
Grafikas 1: Mašinėlės yra tinkami žaislai mergaitėms

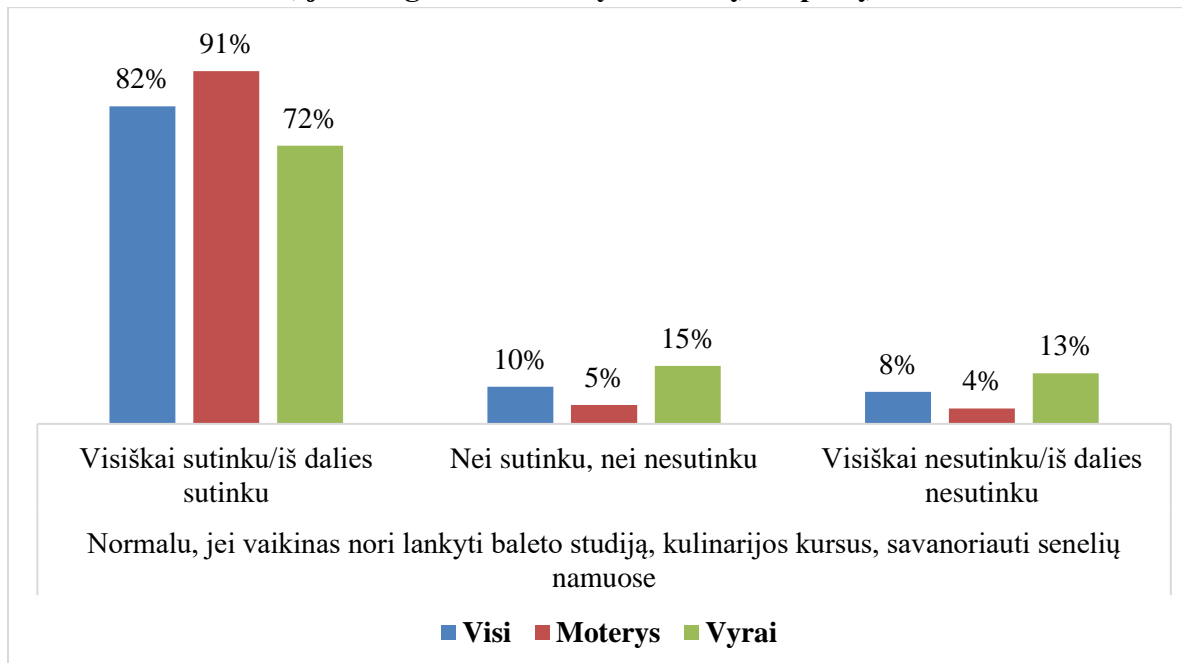
Grafikas 2: Lėlės yra tinkami žaislai berniukams

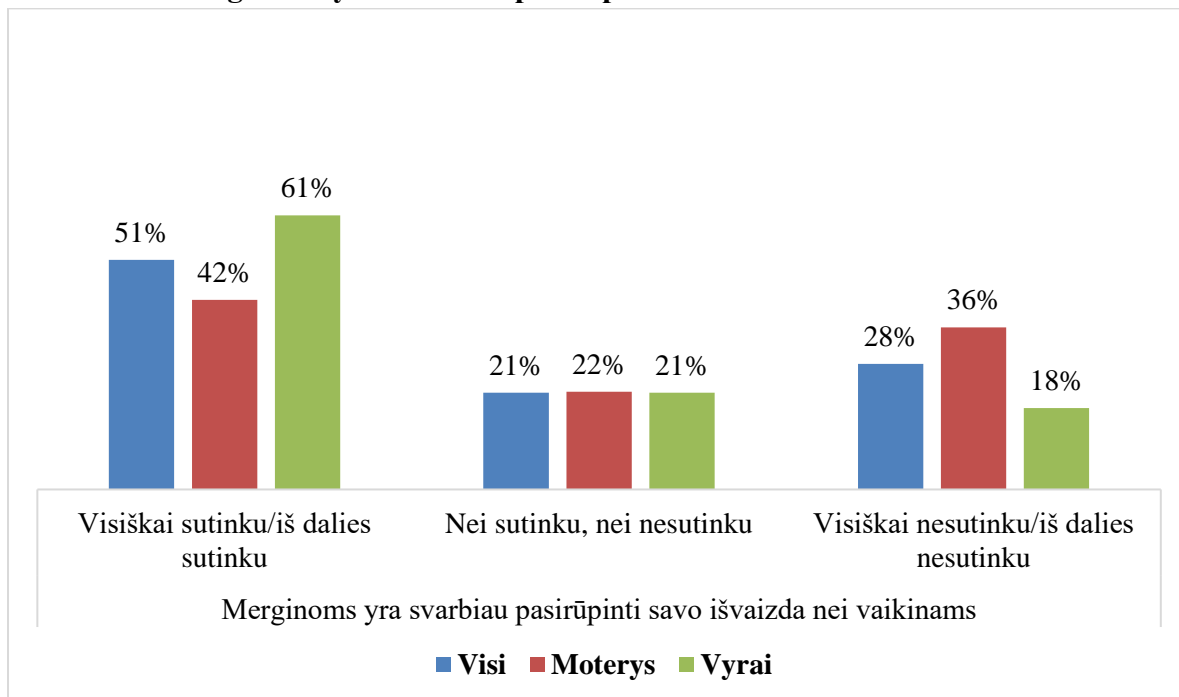
Grafikas 3. Normalu, jei mergina nori lankyti futbolą, krepšinį, kovos menus

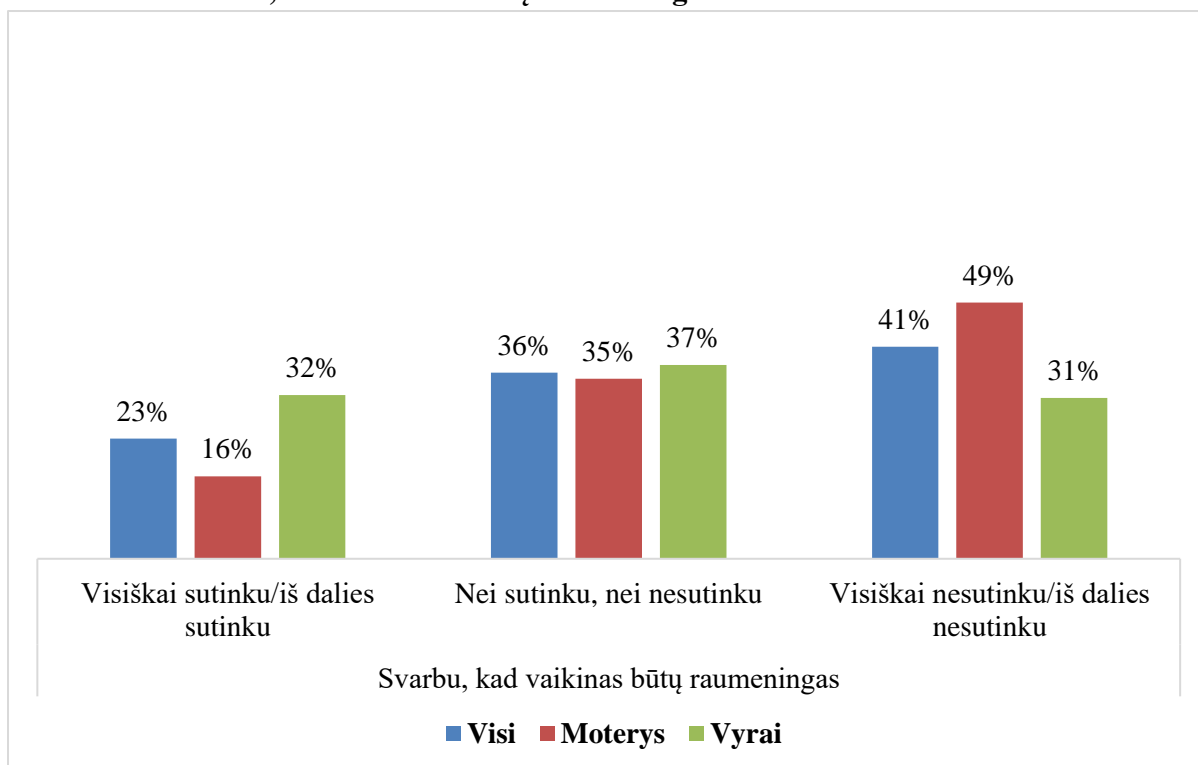
Grafikas 4. Normalu, jei mergina nori lankyti futbolą, krepšinį, kovos menus

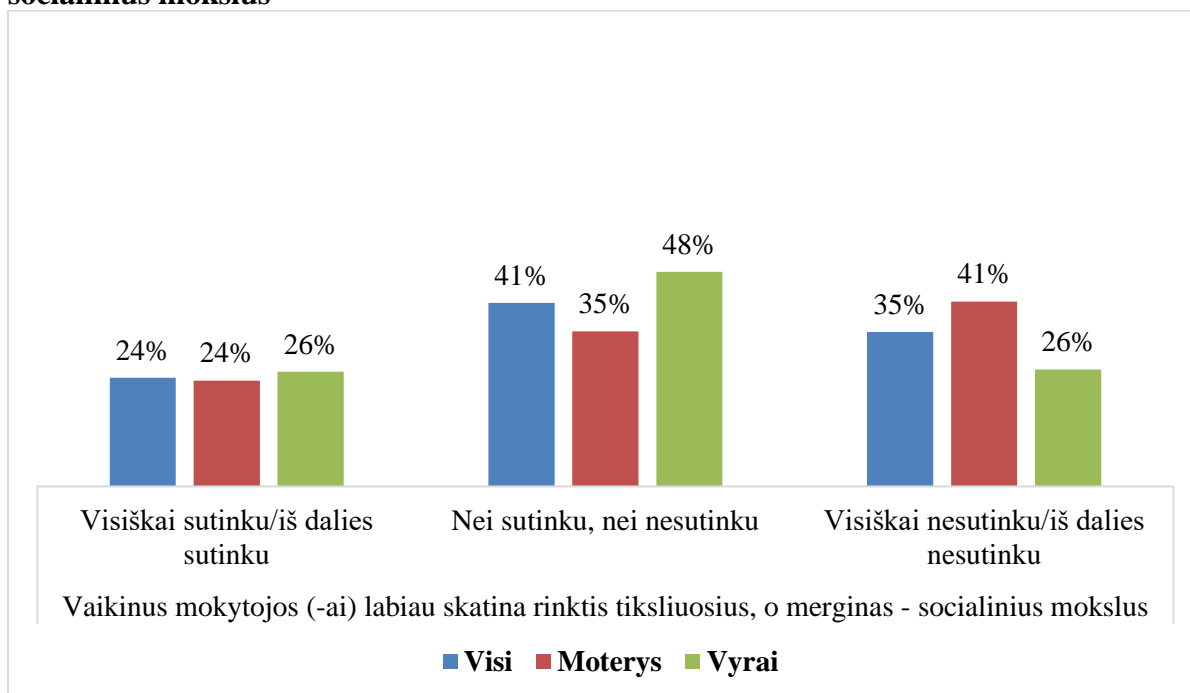
Grafikas 5. Merginoms yra svarbiau pasirūpinti savo išvaizda nei vaikinams

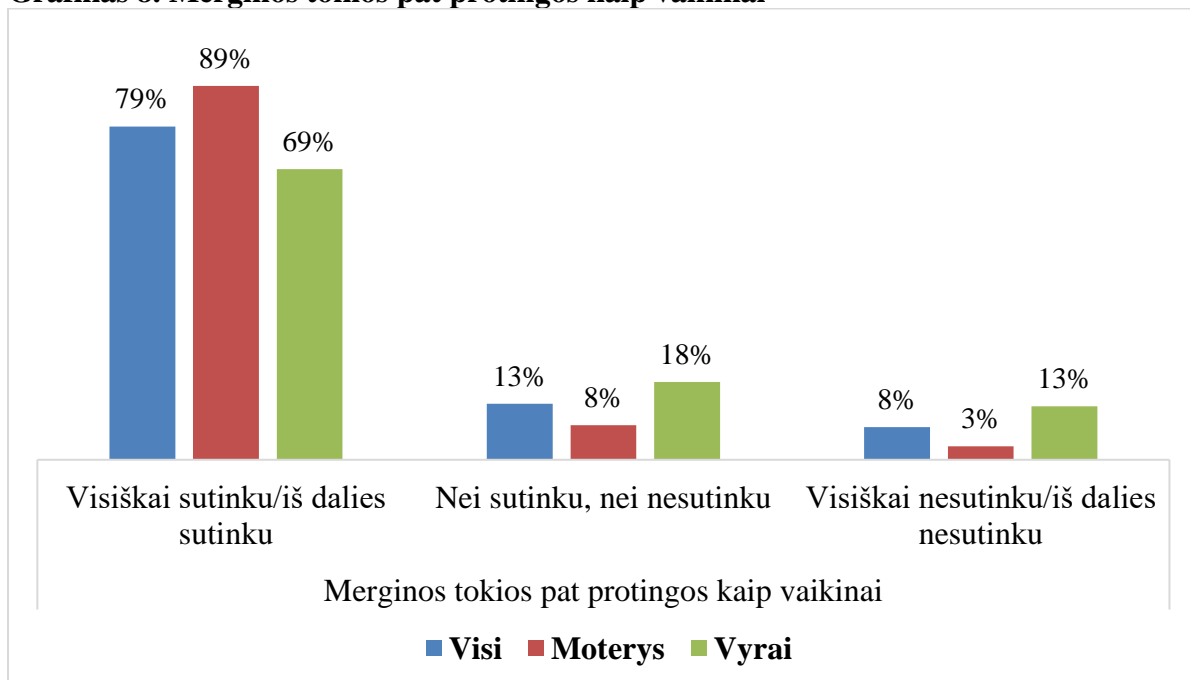
Grafikas 6. Svarbu, kad vaikinai būtų raumeningas

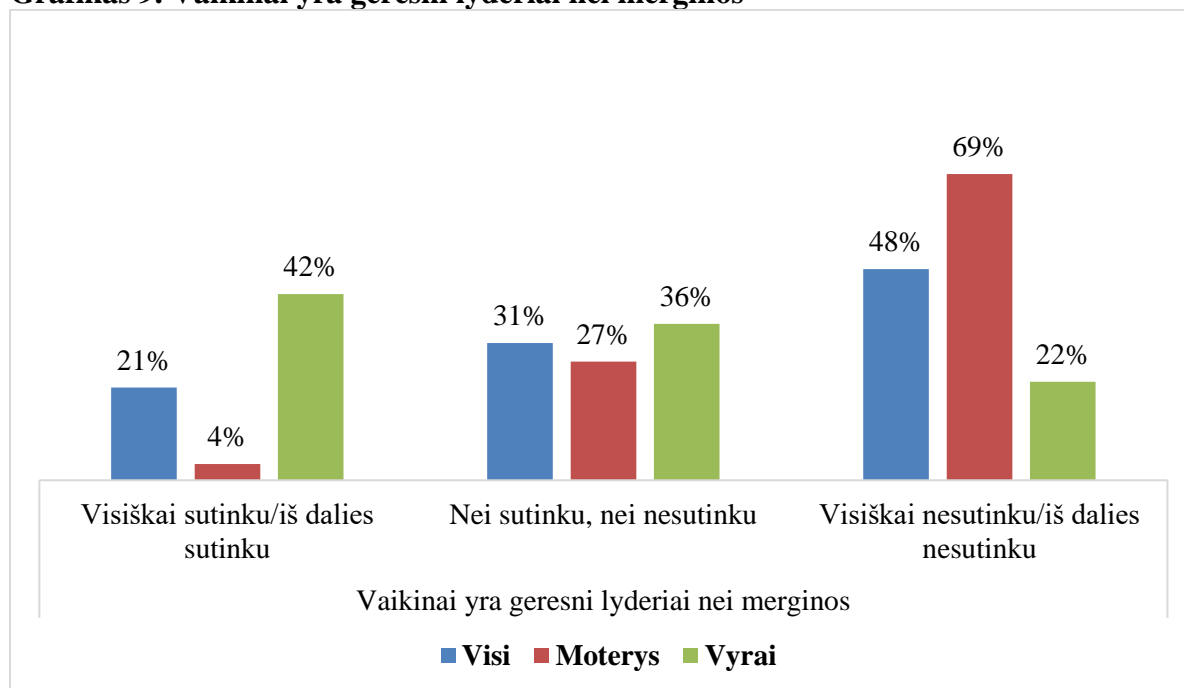
Grafikas 7. Vaikinus mokytojos (-ai) labiau skatina rinktis tiksluosius, o merginas - socialinius mokslus

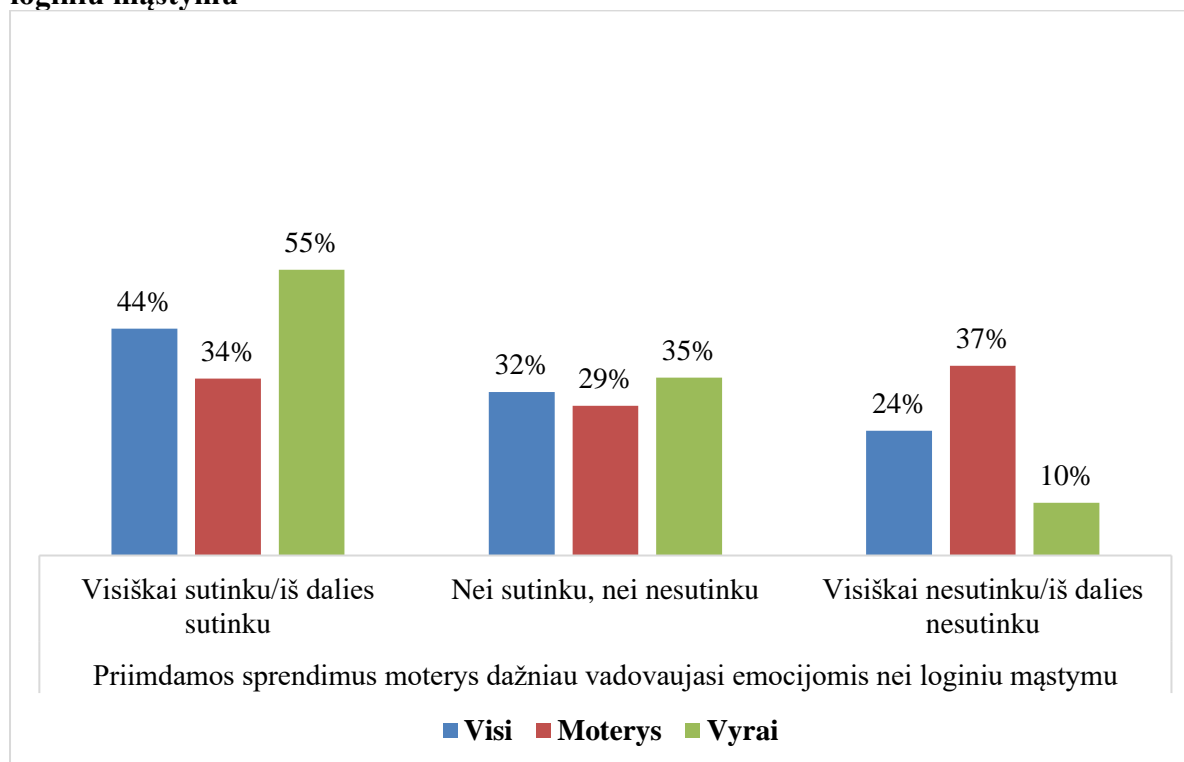
Grafikas 8. Merginos tokios pat protingos kaip vaikinai

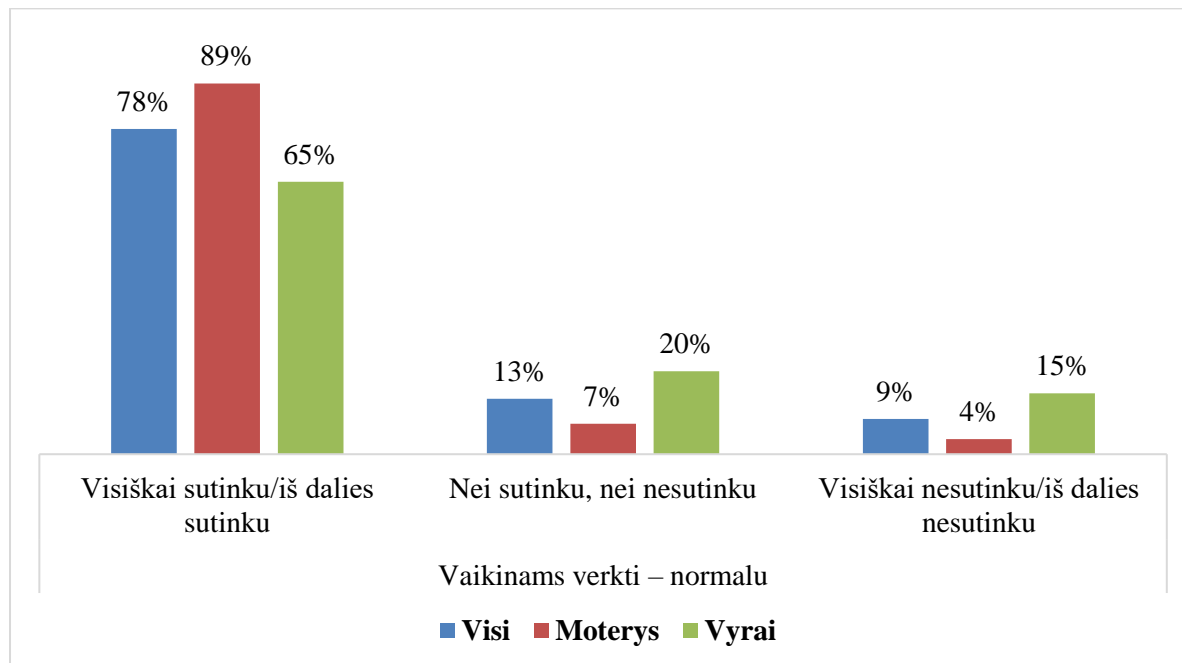
Grafikas 9. Vaikiniai yra geresni lyderiai nei merginos

Grafikas 10. Priimdamos sprendimus moterys dažniau vadovaujasi emocijomis nei loginiu mąstymu

Grafikas 11. Vaikinams verkti - normalu

Apibendrinant visą skyrių galima pastebėti **kintantį moksleivių požiūrį į lyčių stereotipus**, kalbant apie merginų ir vaikų pomėgius ir pasirinkimus. Moksleiviai linkę sutikti, kad mergaitės ir berniukai galėtų žaisti vienodais žaislais, turėti pomėgius įvairiose srityse, jų gebėjimai neturėtų būti skirstomi pagal lytį. Analizuojant atsakymus pagal lytį, pastebima, kad apklaustų merginų požiūris yra atviresnis ir keičiantis stereotipines nuostatas berniukų žaislų pasirinkimo atžvilgiu. Lyginant su reprezentatyvios visuomenės nuostatų apklausos rezultatais, kurioje buvo užduotas klausimas apie lėles kaip tinkamus žaislus berniukams, atsakymų pasiskirstymas pagal apklaustųjų lytį panašus. Reprezentatyvioje apklausoje moterų ir vyrų atsakymai lyginant su moksleivių pagal lytį – rodo panašias tendencijas¹. Daugiau merginų sutinka su šiuo teiginiu, tuo tarpu reprezentatyvioje apklausoje daugiau moterų (49%) sutinka su šiuo teiginiu. Apklausti moksleiviai vaikinai mažiau sutinka su šiuo teiginiu kaip ir vyrai reprezentatyvioje apklausoje (38%). Galima pastebėti, kad moksleivių nuostatos apie vyriškumą, kurio raiška turi būti griežtai atribota nuo visko, kas siejama su moteriškumu, atspindi visuomenėje dominuojančias normas. Galima pastebėti, kad atsakymai į teiginį, kad merginoms išvaizda labiau rūpi nei vaikinams, sustiprina stereotipines tendencijas. Vaikinai dažniau nei merginos linkę pritarti šiam teiginiui. Požiūris į vaikinų išvaizdą rodo tendencijas, kai linkstama abejoti, ar vaikinams svarbu turėti raumeningą kūną. Lyginant su reprezentatyvia visuomenės nuomonės apklausa galima matyti sąsajas: moksleivių nuostatos atspindi visuomenėje vyraujančias nuomones apie raumeningą vyrų išvaizdą.² Tiek moksleivių apklausoje, tiek visuomenės apklausoje 41% nesutinka su nuostata, kad vyras turi būti raumeningas. Lyčių aspektu atsakymai taip pat pasiskirsto beveik vienodai: moterų / merginų daugiau nesutinka nei vyrų / vaikų.

¹ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. 2018. Reprezentatyvi visuomenės nuomonės apklausa apie lyčių stereotipus ir smurtą. P. 17

² LGKT. 2018. P. 15

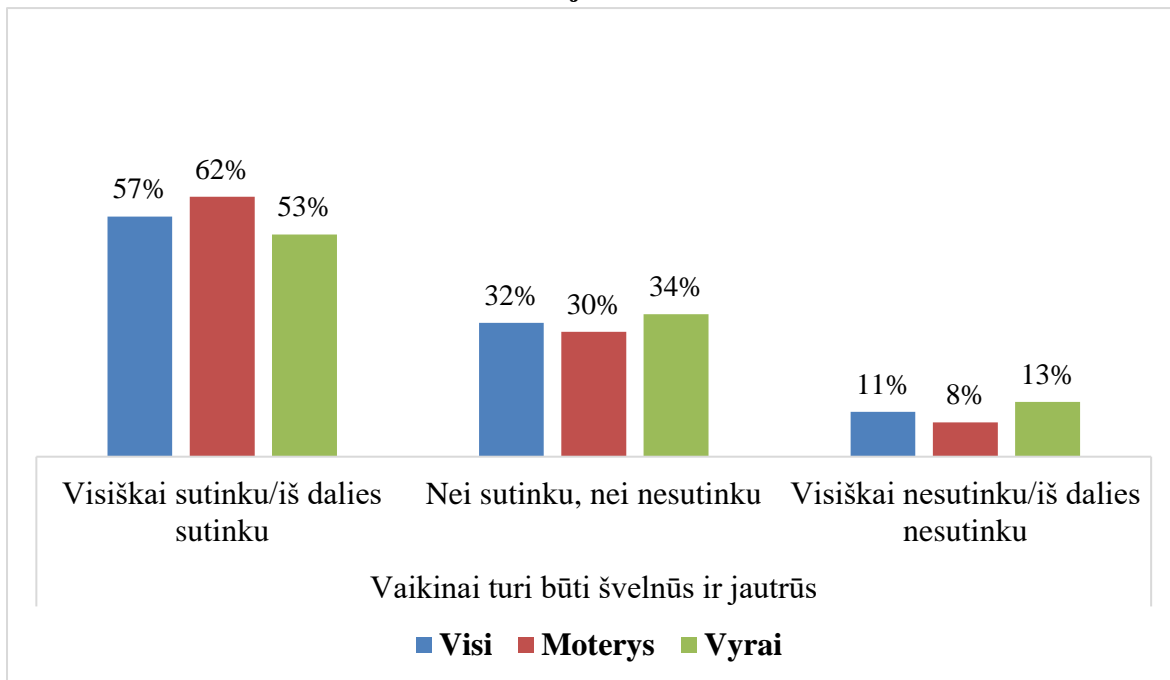
Kalbant apie lyderystę ir emocijų raišką, **stereotipinės nuostatos** pastebimos stipriau. Skirtumai išryškėja, kuomet analizuojami atsakymai pagal lytį. Lyginant merginų ir vaikinių atsakymus, pastebima, kad vaikinai dažniau nei merginos pritaria, jog vyrai geresni lyderiai. Beveik pusė apklaustųjų mano, kad moterys daugiau vadovaujasi emocijomis nei loginiu mąstymu ir ypač skirtumai čia pastebimi lyčių aspektu. Vaikinai linkę labiau išreikšti nuostatą apie lyties ir emocijų sąveiką, ir labiau linkę pritarti, kad moterims emocinė raiška yra labiau priimtina nei loginis mąstymas. Atkreiptinas dėmesys, kad 78% apklausų moksleivių pritaria, kad normalu kai vyrai verkia. Panašios tendencijos pastebimos ir visuomenės nuomonės reprezentatyvioje apklausoje.³ 76% respondentų pritaria nuostatai jog vyrams verkti normalu. Panašiai kaip ir moksleivių apklausoje pritarimas pasiskristo lyčių atžvilgiu – moterys / merginos dažniau pritaria šiai nuostatai nei vyrai / vaikinai. Moksleivių paklausoje, penktadalis vaikinių pasirinko neutralų atsakymą.

³ LGKT. 2018. P. 9.

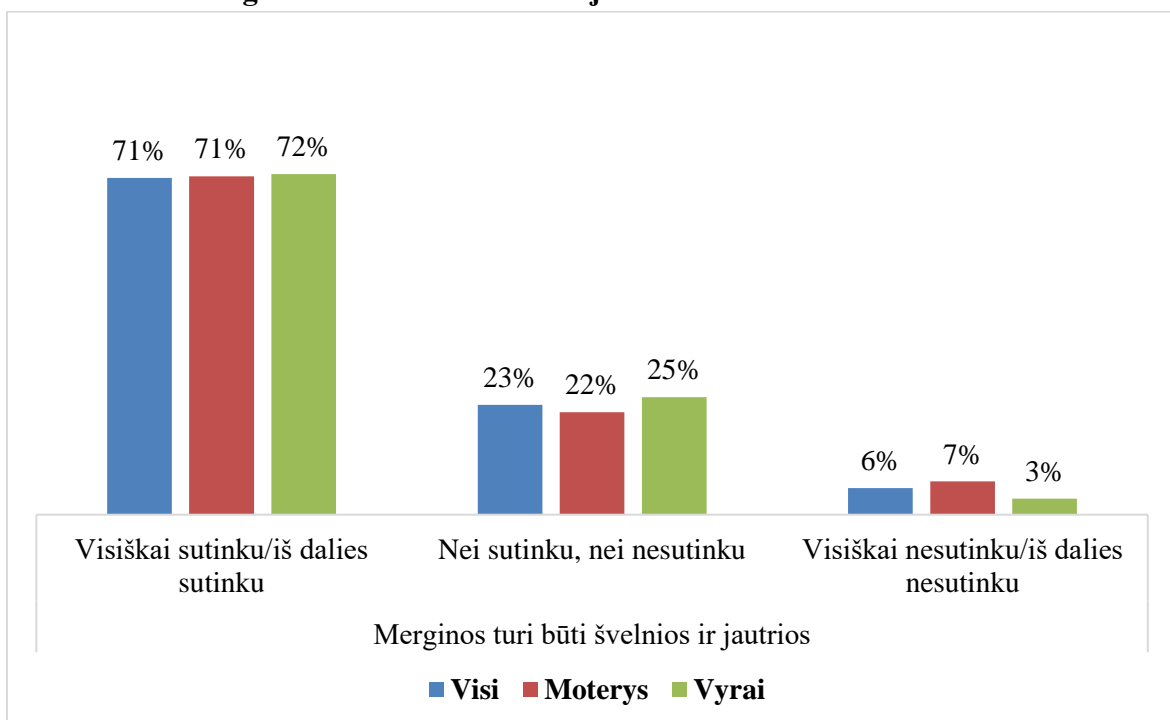
II tema. Lyčių normas atspindintys klausimai

Lyčių normas atspindintys klausimai susieti su socialiniais vaidmenimis, siekiant išsiaiškinti respondentų nuostatas apie socialinius moterų ir vyrų vaidmenis ir šių vaidmenų raišką šeimoje ir visuomenėje.

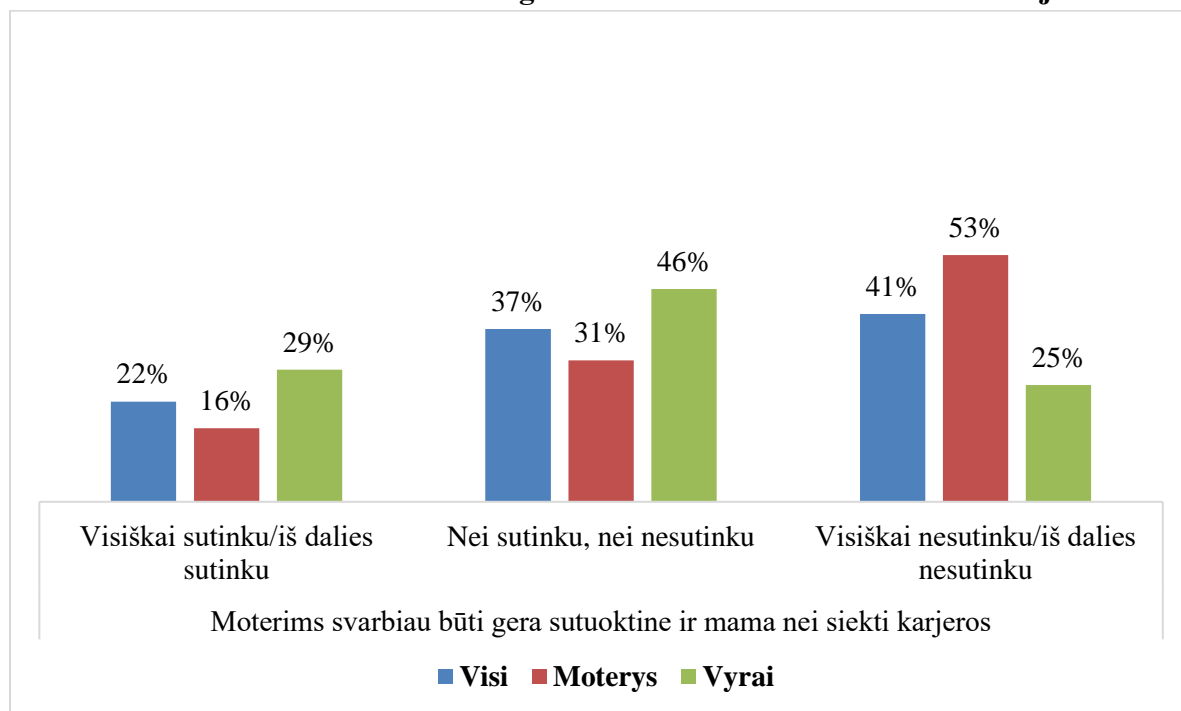
Grafikas 12. Vaikiniai turi būti švelnūs ir jautrūs

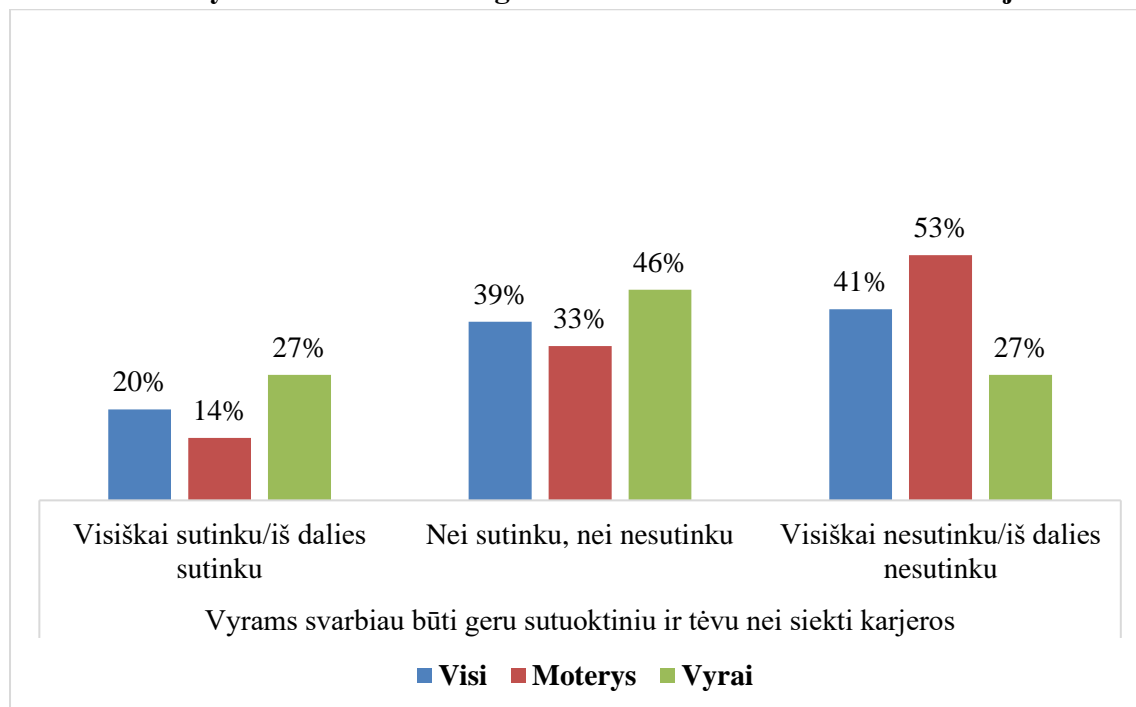
Grafikas 13. Merginos turi būti švelnios ir jautrios

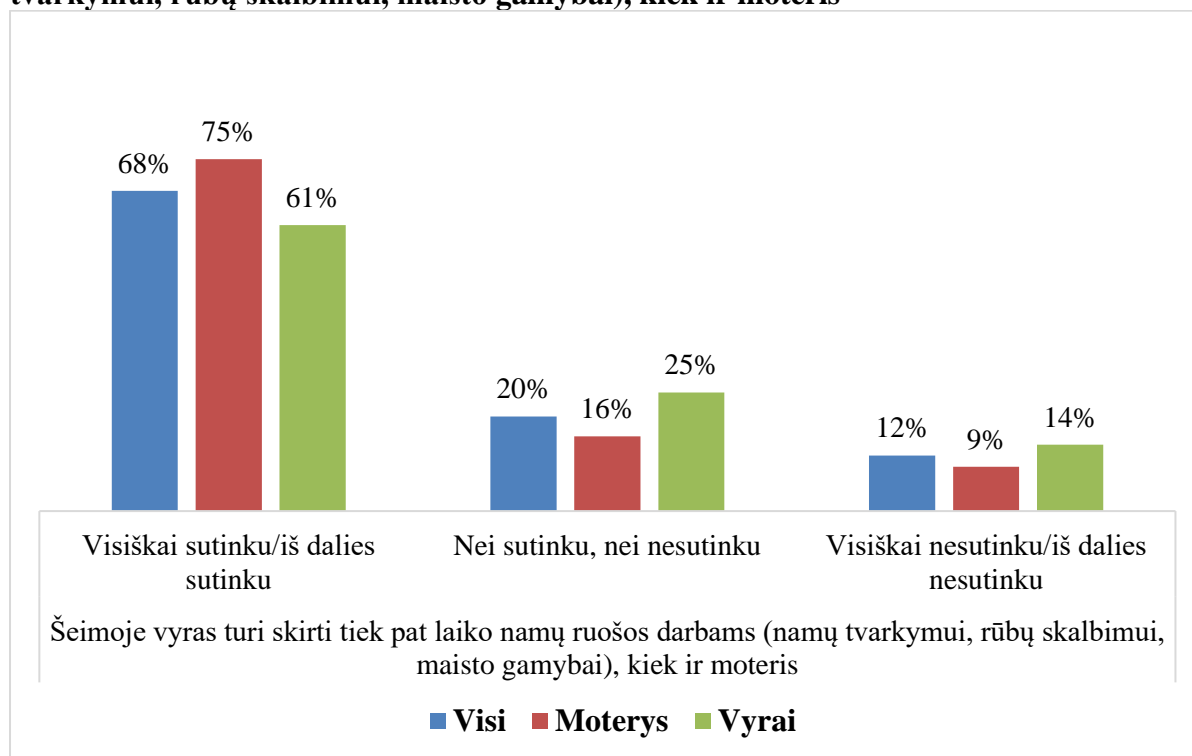
Grafikas 14. Moterims svarbiau būti gera sutuoktine ir mama nei siekti karjeros

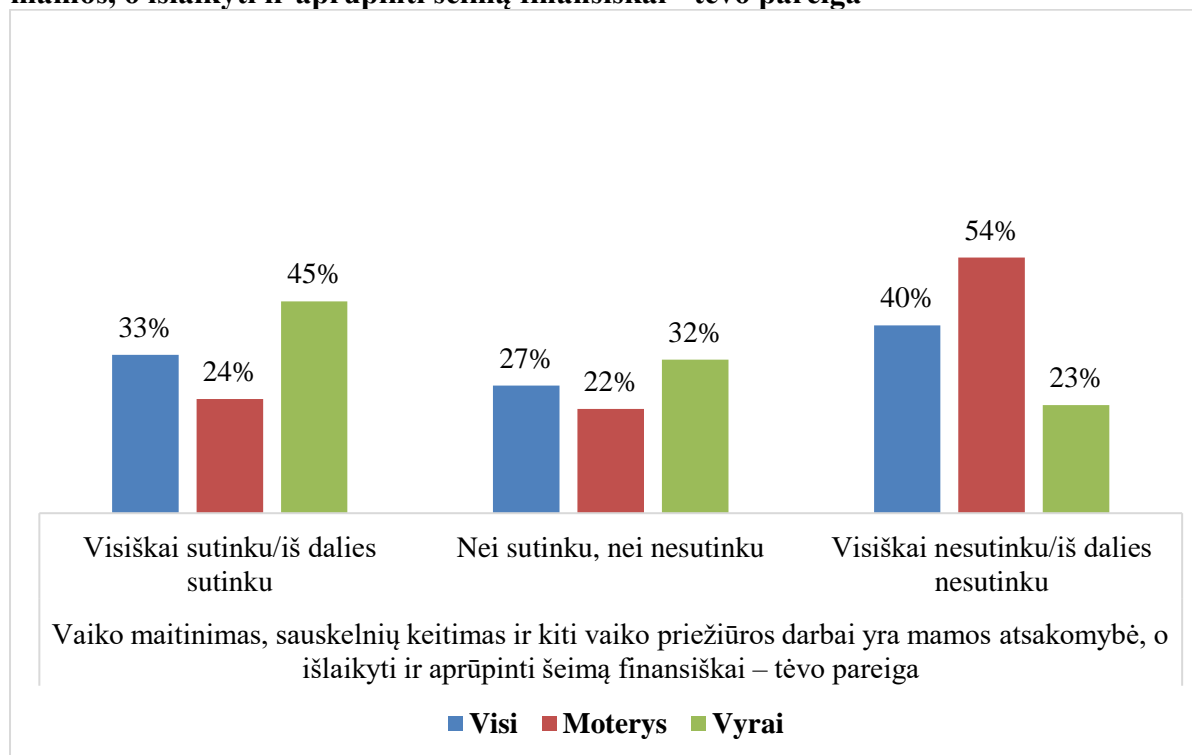
Grafikas 15. Vyrams svarbiau būti geru sutuoktiniu ir tėvu nei siekti karjeros

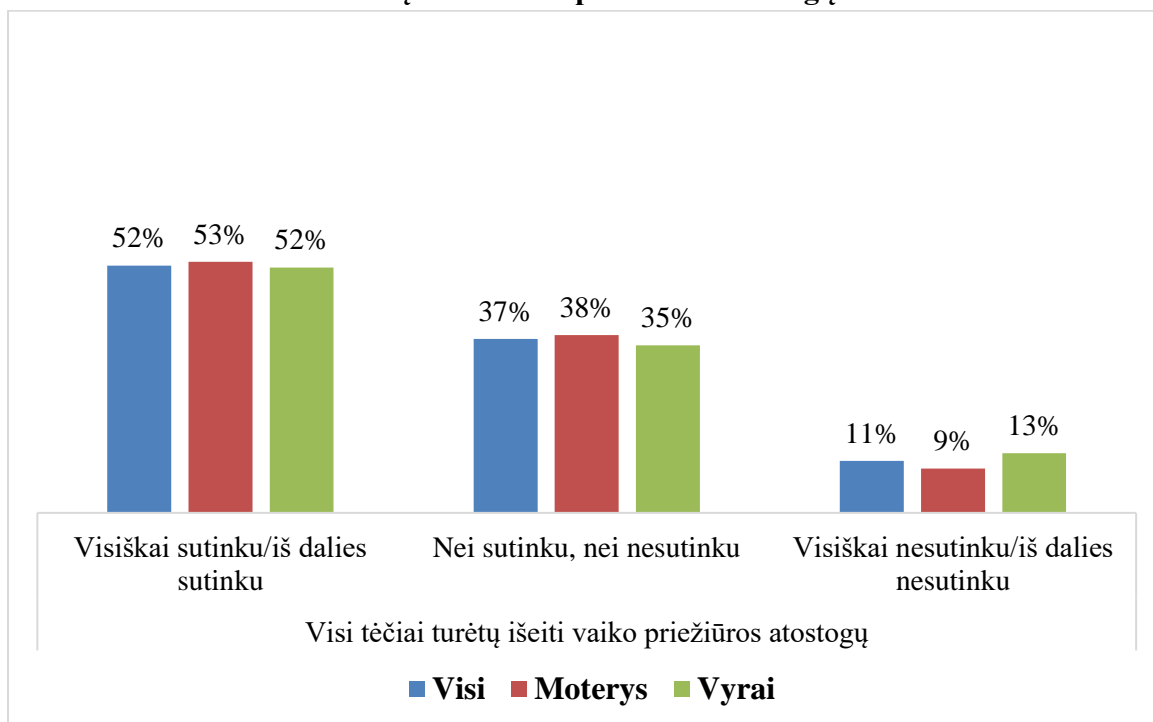
Grafikas 16. Šeimoje vyras turi skirti tiek pat laiko namų ruošos darbams (namų tvarkymui, rūbų skalbimui, maisto gamybai), kiek ir moteris

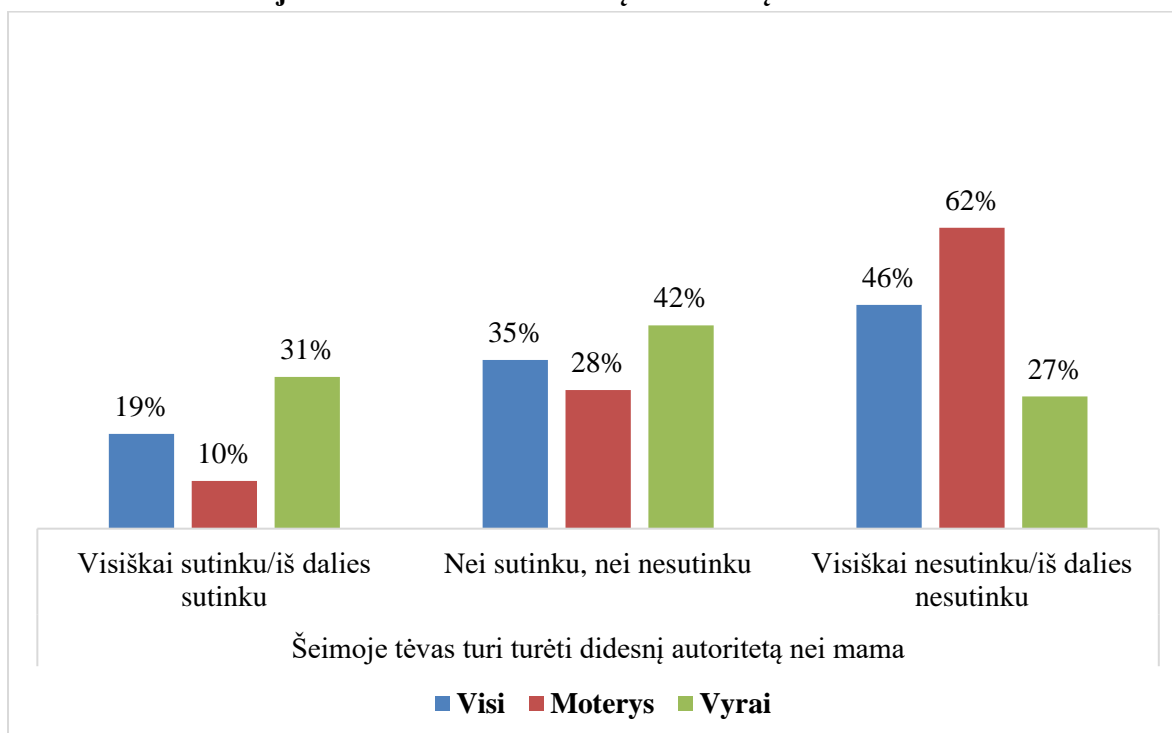
Grafikas 17. Vaiko maitinimas, sauskelnių keitimas ir kiti vaiko priežiūros darbai yra mamos, o išlaikyti ir aprūpinti šeimą finansiškai - tėvo pareiga

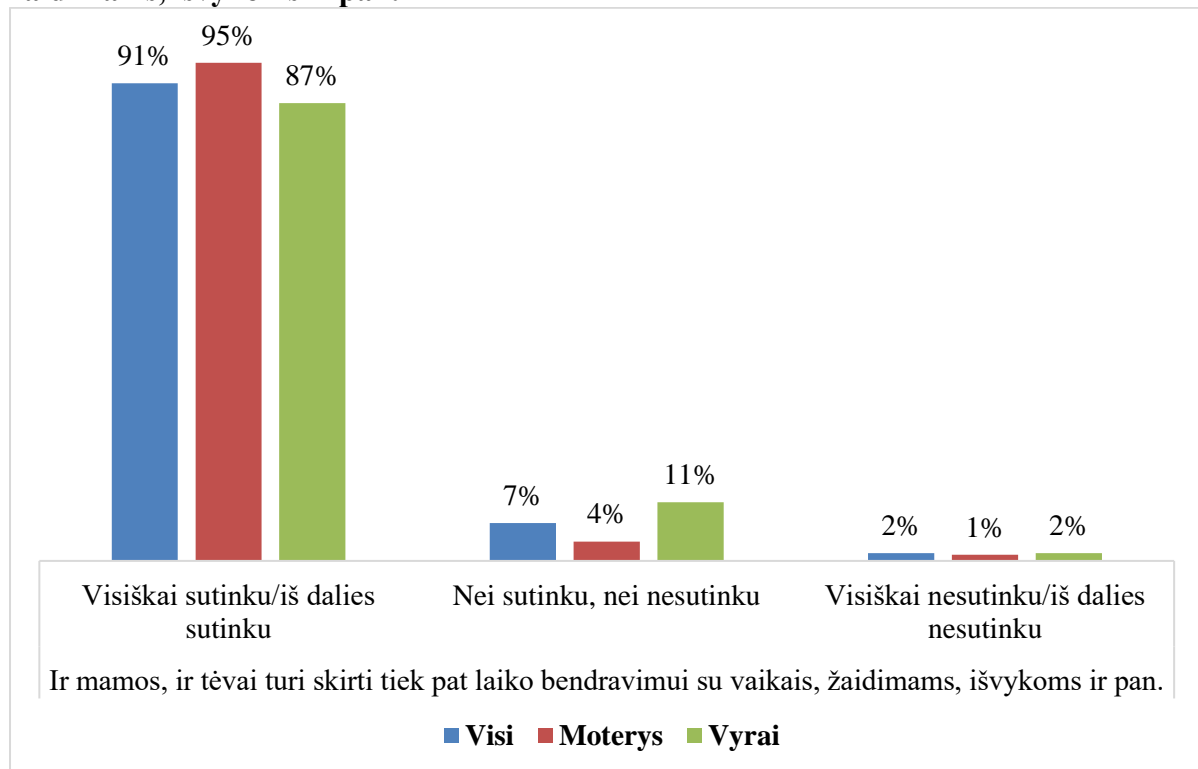
Grafikas 18. Visi tėčiai turėtų išeiti vaiko priežiūros atostogų

Grafikas 19. Šeimoje tėvas turi turėti didesnę autoritetą nei mama

Grafikas 20. Ir mamos, ir tėvai turi skirti tiek pat laiko bendravimui su vaikais, žaidimams, išvykoms ir pan.

Susumuojant viso skyriaus rezultatus galima pastebėti **stereotipinių nuostatų apie lyčių vaidmenis moksleivių atsakymuose**. Ypač tai pastebima atsakymuose į teiginius apie lyčių vaidmenų pasiskirstymą atliekant vaiko priežiūros darbus, finansiškai aprūpinant šeimą, aptariant autoriteto ir galios šeimoje pasidalinimo klausimus. Moksleiviai mano, kad šeimoje ir moteris, ir vyras turi vienodai įsitraukti į namų ruošos darbą ir vienodai skirti laiko karjerai, bendravimui su vaikais ir laisvalaikiui, tačiau tik pusė pritaria, kad vyrai turi išeiti vaiko priežiūros atostogų. Reprezentatyvios visuomenės nuomonės apklausos rezultatai⁴ rodo, kad vyrauja nuostata, jog vyrui yra svarbiau nei moteriai rūpintis savo karjera. Tokia nuomonė rodo, kad vyrui priskiriamas šeimos maitintojo vaidmuo. Jos paplitimas daro poveikį ir moksleivių nuostatų formavimui.

Pastebėtina, kad skirtumai atsiranda **merginų ir vaikinų atsakymuose**. Kalbant apie tradicinius moters ir vyro vaidmenis ir darbų pasidalinimą moterims priskiriant visą vaiko priežiūros našta, o vyrams šeimos maitintojo pareigas, beveik pusė respondentų vaikinų linkę palaikyti šią stereotipinę nuostatą ir trečdalis neturi pozicijos šiuo klausimu. Tuo tarpu daugiau nei pusę merginų linkusios nepritari šiam stereotipines nuostatas įtvirtinančiam teiginiui.

Galima pastebėti, kad nepritariančiųjų teiginiui, kad tėvas šeimoje turi turėti didesnę autoritetą nei mama yra vos pusė. Ženkliai skiriasi merginų ir vaikinų pasisakymai galios pasiskirstymo šeimoje tarp tėvo ir mamos atžvilgiu. Du trečdaliai respondenčių nepritaria tokiam galios disbalansui šeimoje. Tuo tarpu vaikinai labiau linkę pritari didesnei tėvo galiai šeimoje, taip pritardami lyčių nelygybei šeimoje. Pastebimai daugiau vaikinų nei merginų

⁴ LGKT, 2018, p. 25

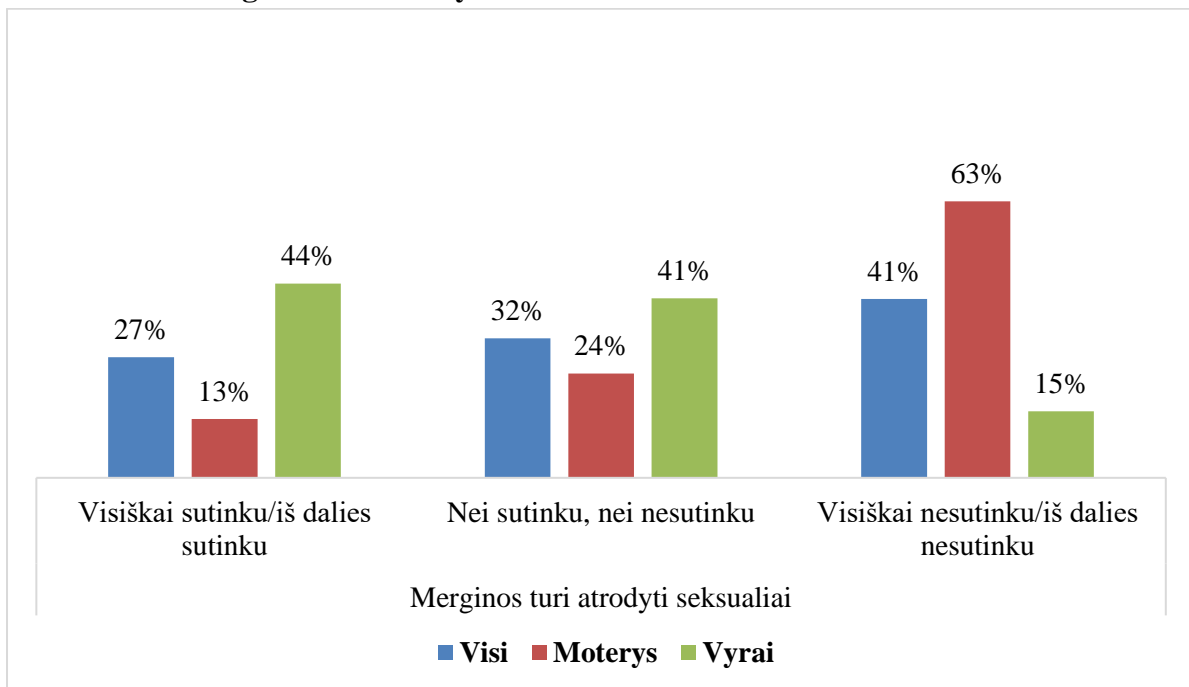
neturėjo aiškiai pareikštos pozicijos šiuo klausimu. Reprezentatyvioje apklausoje visuomenės buvo paklausta ar vyro nuomonė yra svarbesnė nei moters. Nepritariančiųjų šiai lyčių nelygybę įtvirtinančiai nuostatai buvo dauguma – 73%. Moterys labiau nepritarė šiam teiginiui nei vyrai.⁵

⁵ LGKT. 2018.p. 27.

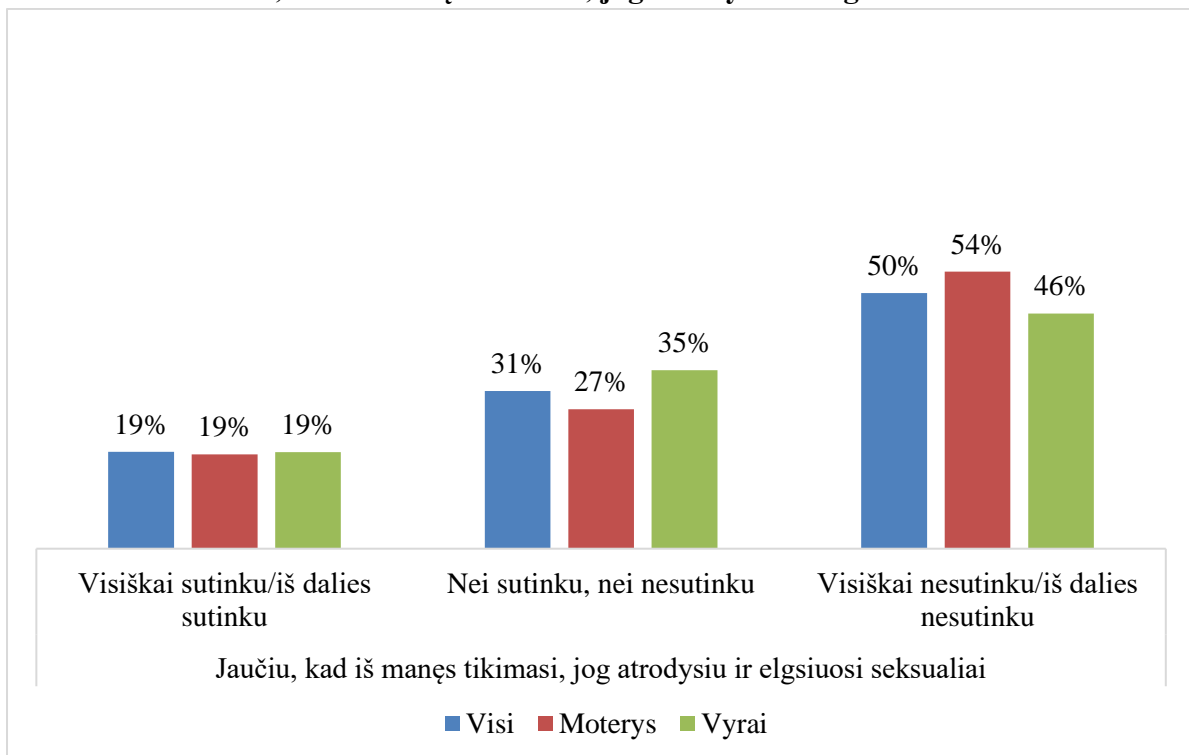
III tema: Stereotipinės elgesio normos pagal lytį

Šiame skyriuje apžvelgiamos moksleivių nuostatos apie elgesį, kuris stipina arba ne lyčių stereotipus ir su moteriškumu bei vyriškumu susijusias normas.

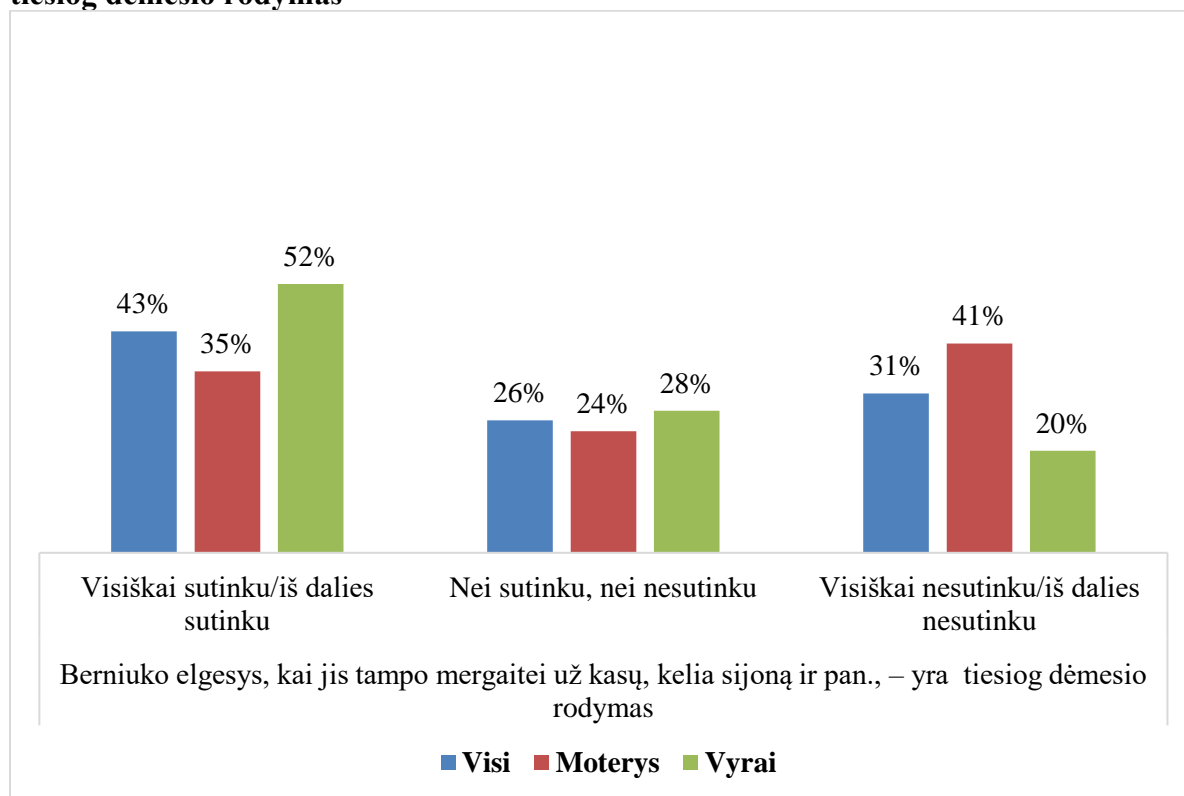
Grafikas 21. Merginos turi atrodyti seksualiai

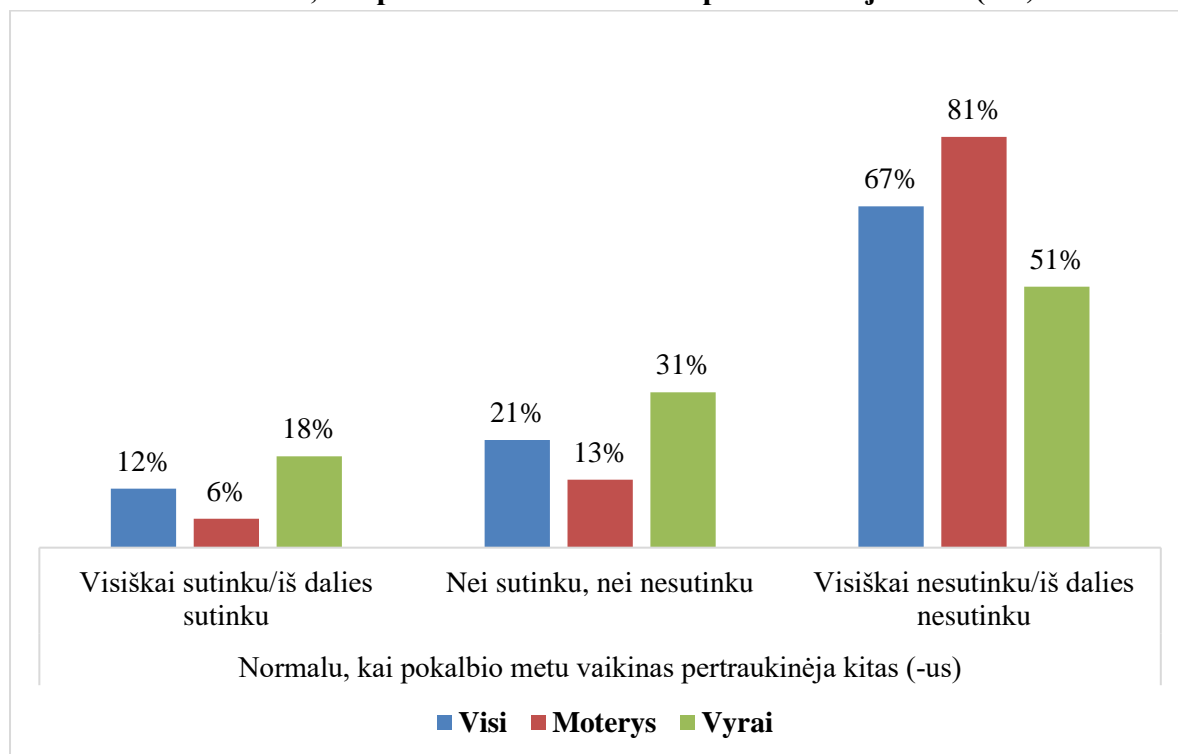
Grafikas 22. Jaučiu, kad iš manęs tikimasi, jog atrodysiu ir elgsiuosi seksualiai

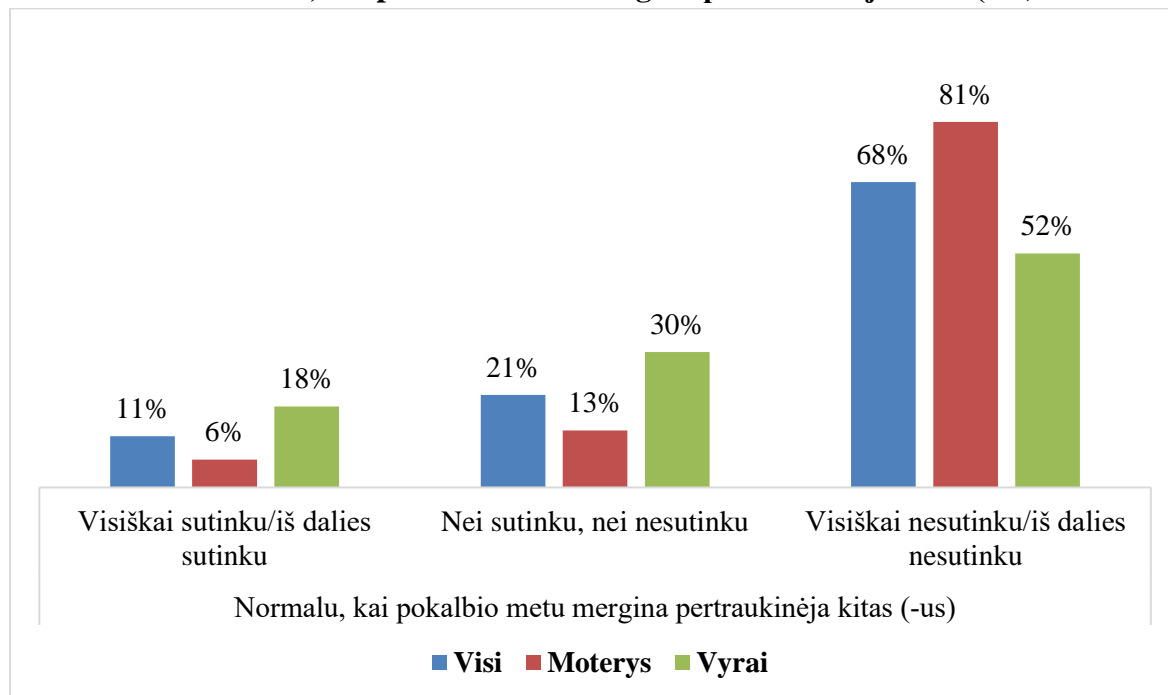
Grafikas 23: Berniuko elgesys, kai jis tampo mergaitei už kasų, kelia sijoną ir pan., - yra tiesiog dėmesio rodymas

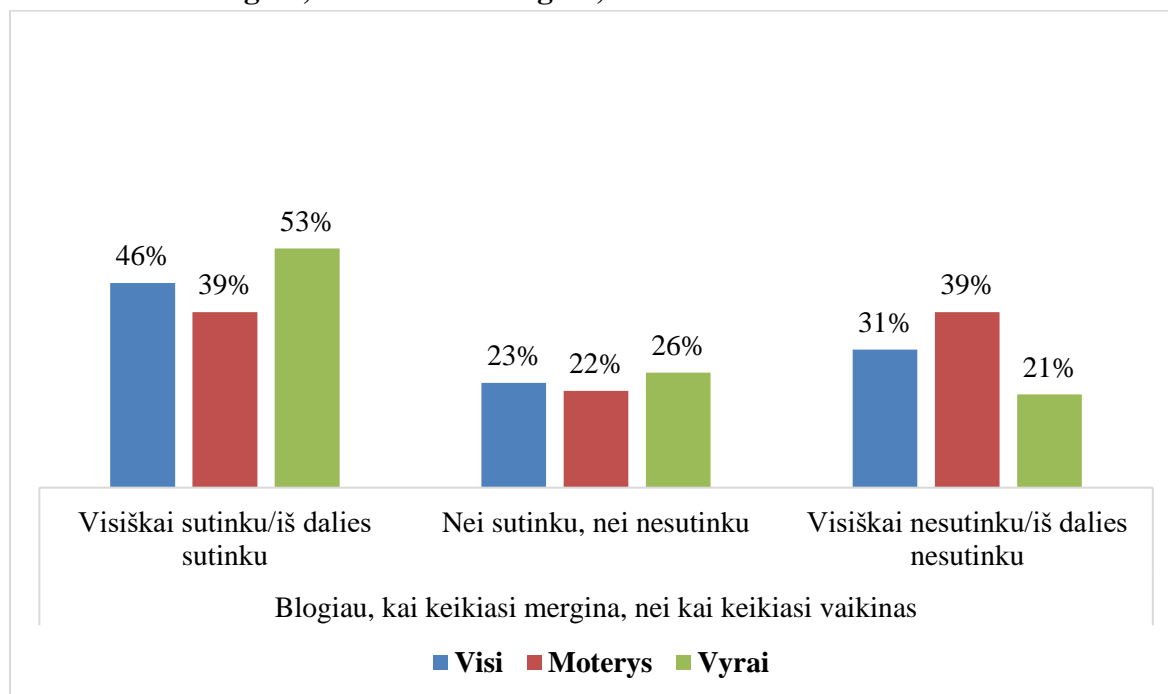
Grafikas 24. Normalu, kai pokalbio metu vaikinai pertraukinėja kitą (-us)

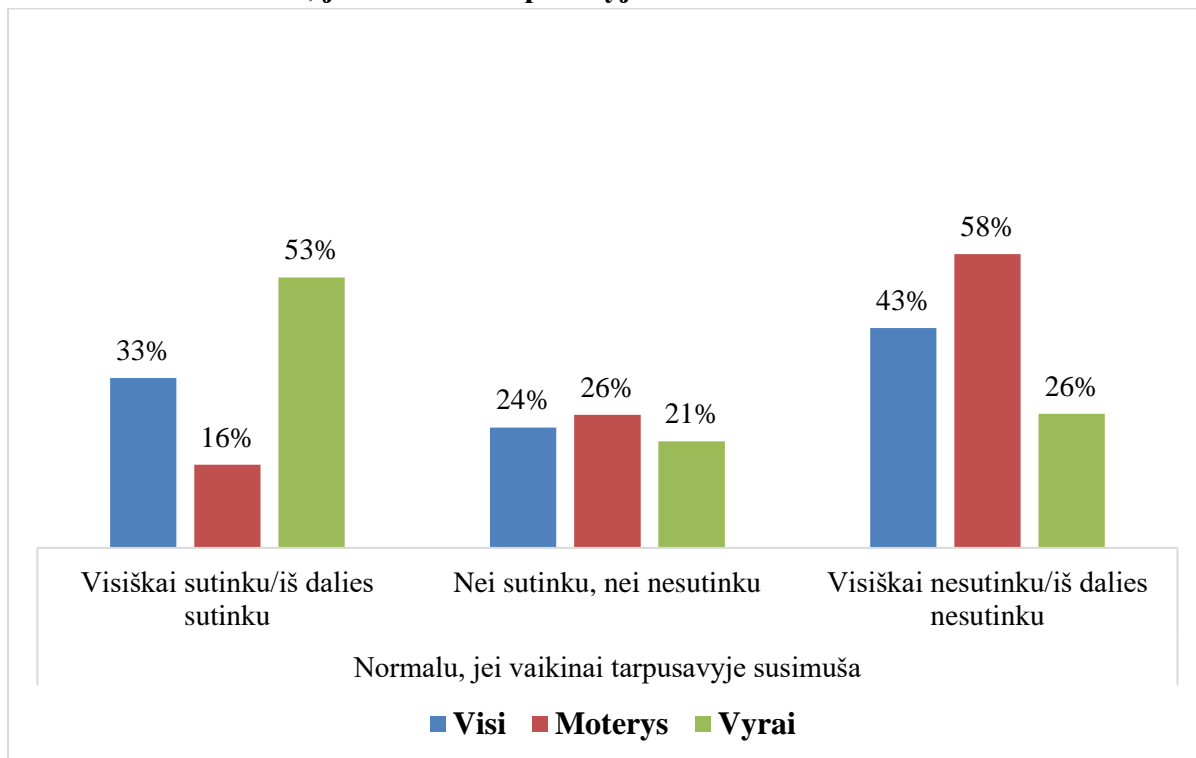
Grafikas 25. Normalu, kai pokalbio metu mergina pertraukinėja kitas (-us)

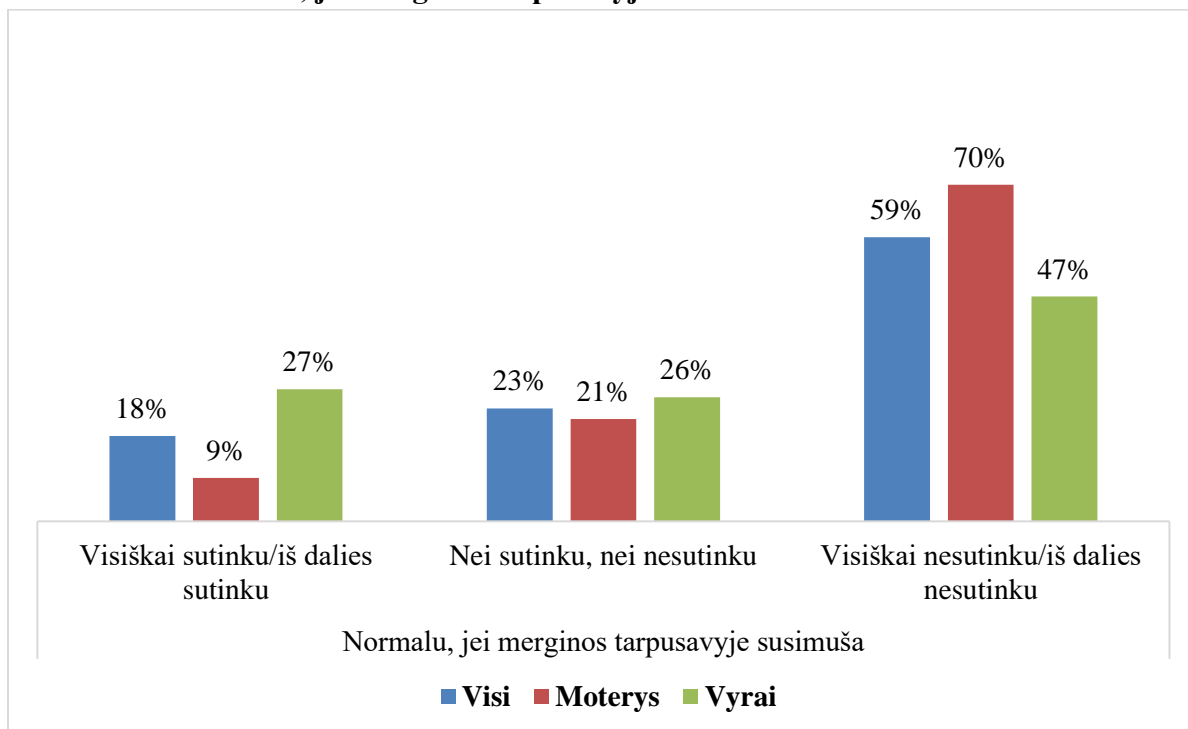
Grafikas 26: Blogiau, kai keikiasi mergina, nei kai keikiasi vaikinai

Grafikas 27. Normalu, jei vaikinai tarpusavyje susimuša.

Grafikas 28. Normalu, jei merginos tarpusavyje susimuša

Moksleivių atsakymuose apie elgesio normas ryškėja **stereotipinis požiūris į moterų išvaizdą, kurioje pabrėžiamas seksualumas kaip būtinas įvaizdžio aspektas**. Pastebėta, kad moksleiviai linkę normalizuoti seksualinio priekabiavimo ir priekabiavimo požymių turintį elgesį. Tai leidžia daryti prielaidą, kad tiek merginos, tiek vaikinai neturi žinių apie seksualinio priekabiavimo apraiškas, dinamiką ir yra linkę priekabiavimą vertinti kaip dėmesio rodymą. Šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis moksleivių neturėjo aiškios pozicijos šiuo klausimu, kas leidžia daryti prielaidą apie tokio elgesio normalizavimą. Panaši nuostata yra paplitusi ir visuomenėje, kuomet beveik pusė reprezentatyvios apklausos dalyvių pritaria nuostatai, kad berniukų dėmesio rodymas pasireiškia tokiu elgesiu kaip tampymų už kasų ar sijono kilnojimu⁶.

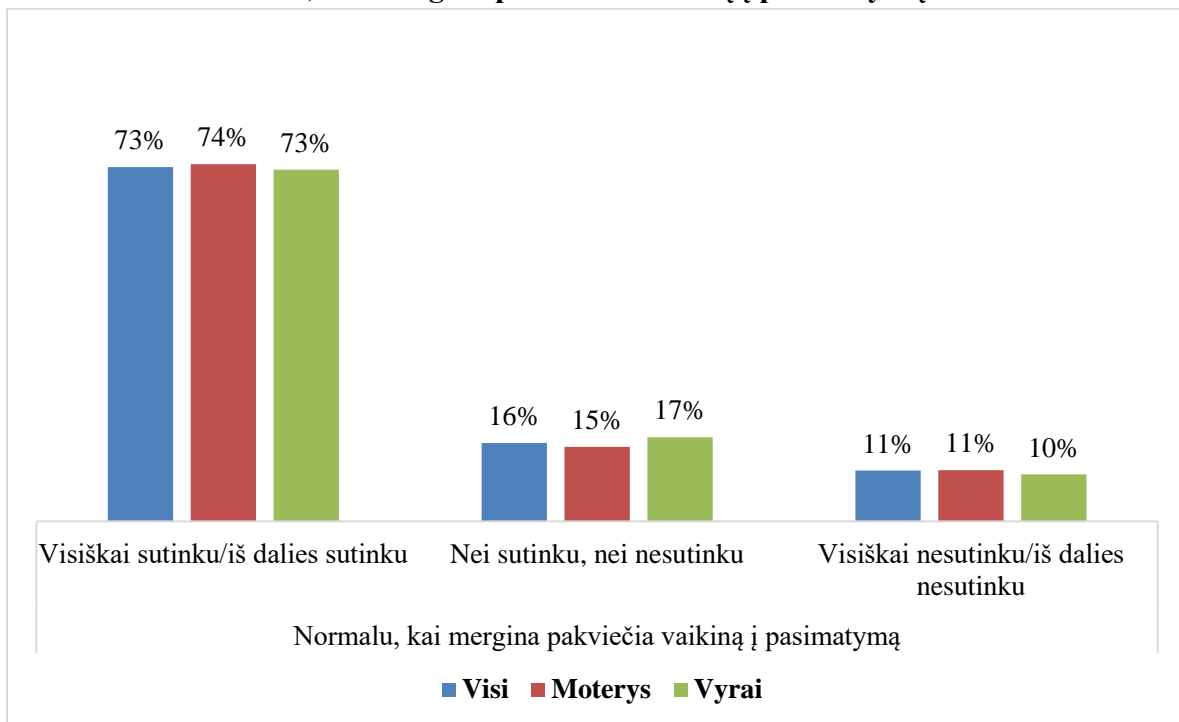
Apibendrinant moksleivių atsakymus galima daryti prielaidą, kad vienodai nepritariama bendravimui, kuomet pašnekovas yra pertraukiamas ar kitaip trukdoma išsakyti mintis. Skirtumų tarp to kas pertraukia pokalbį, mergina ir vaikinai, respondentų atsakymuose neatsiskleidė. Jie išryškėja analizuojant atsakymus pagal lytį. Merginos ženkliai dažniau nei vaikinai nepitaria bendravimui, kai pokalbio metu ar vaikinai ar mergina pertraukinėja kitus. Galima pastebėti, kad **kas antras vaikinai pritaria vyriškumo normai demonstruoti galią ir smurtinį elgesį**. Merginos dažniau linkusios nepritarti galios demonstravimui nei tarp vyrų, nei tarp moterų

⁶LGKT, 2018, p. 41

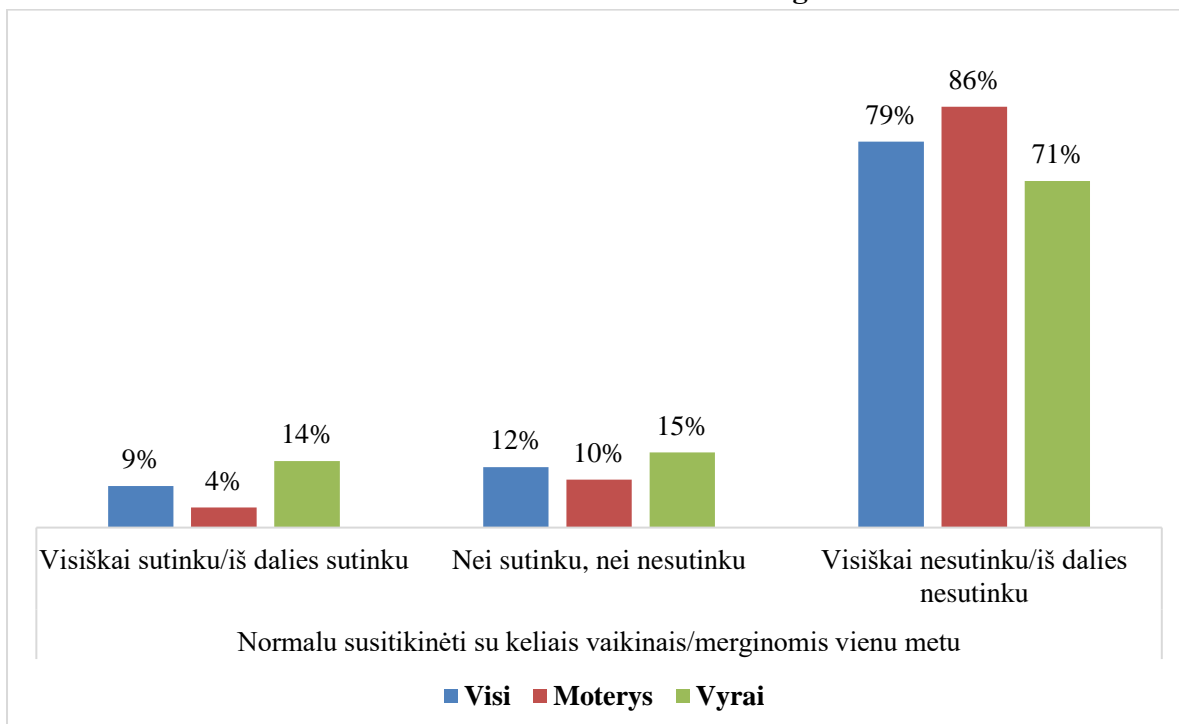
IV tema. Tarpasmeniniai santykiai lyčių požiūriu

Šiame skyriuje apžvelgiami su tarpasmeniniais santykiais susiję moksleiviams būdingi stereotipai.

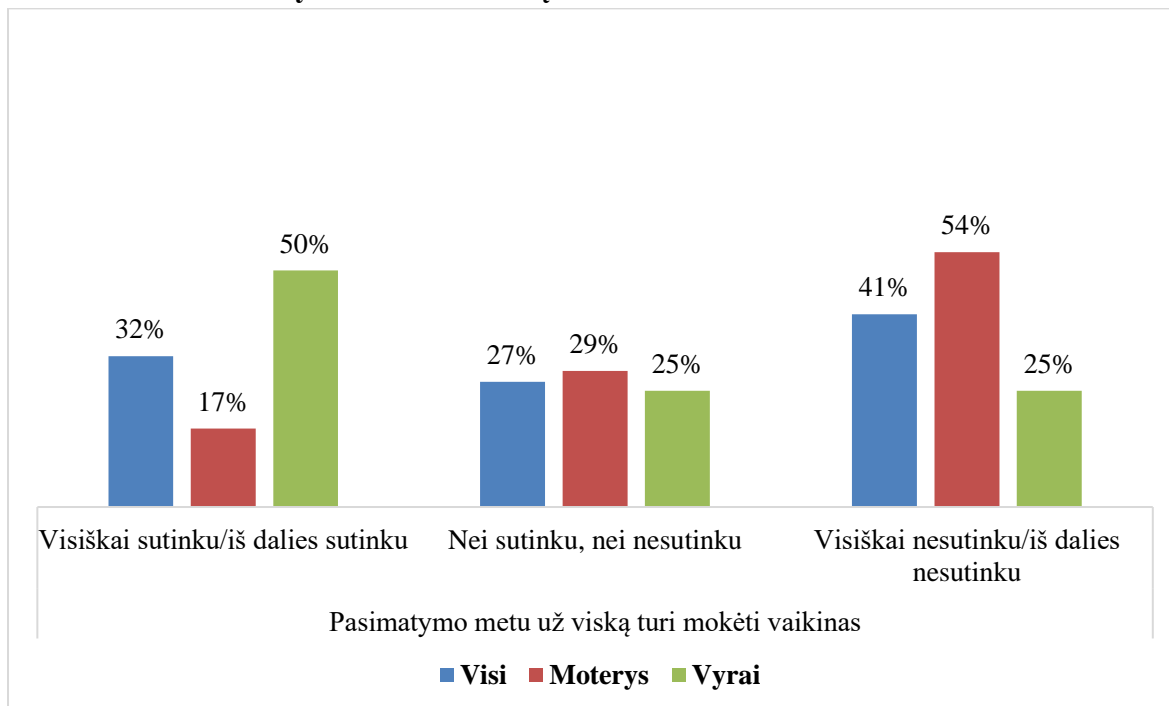
Grafikas 29. Normalu, kai mergina pakviečia vaikiną į pasimatymą

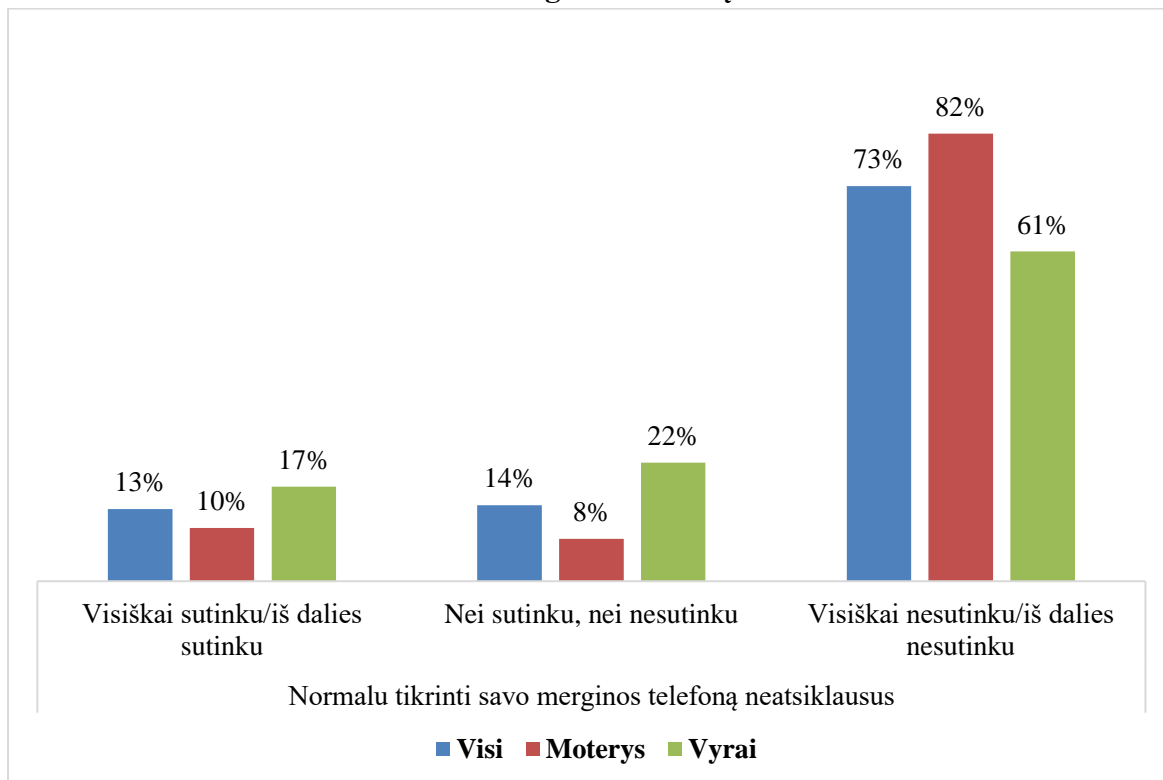
Grafikas 30. Normalu susitikinėti su keliais vaikinais/merginomis vienu metu

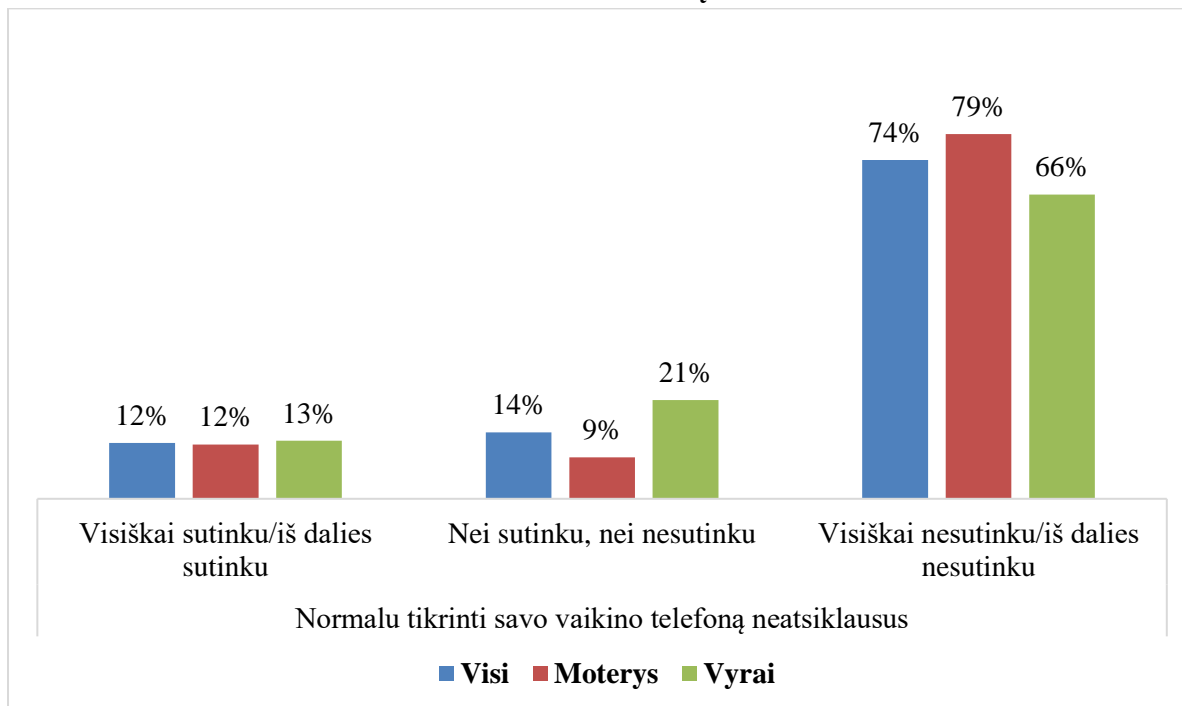
Grafikas 31. Pasimatymo metu už viską turi mokėti vaikas

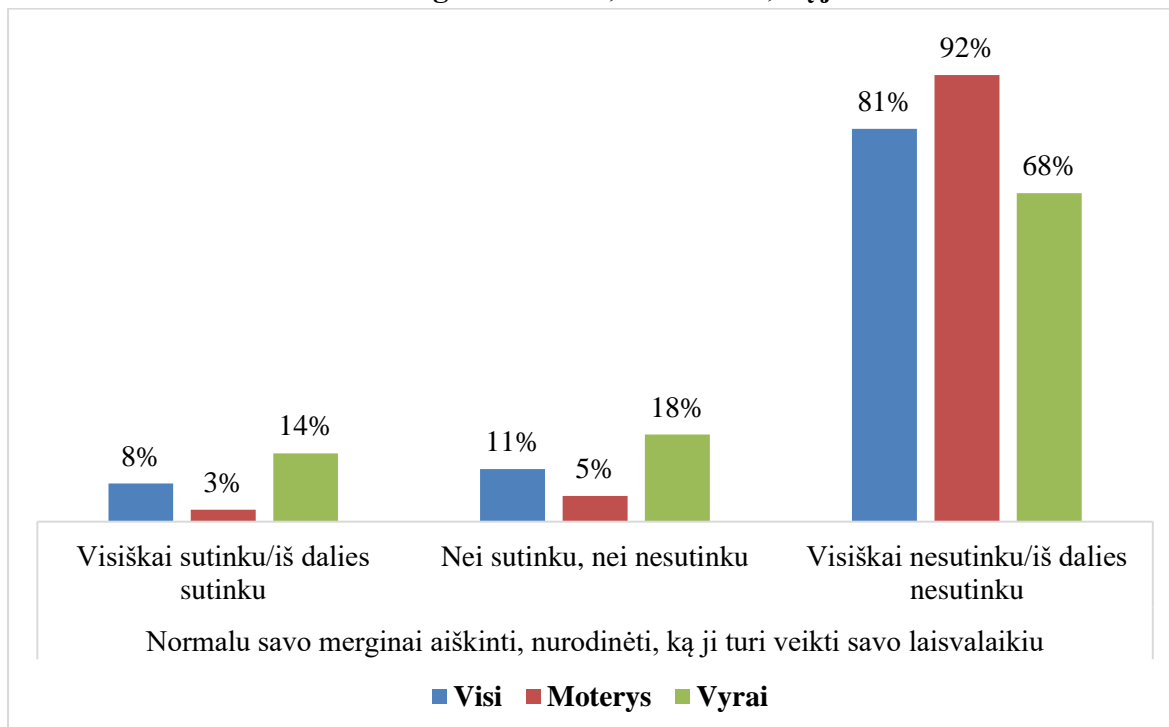
Grafikas 32. Normalu tikrinti savo merginos telefoną neatsiklausus

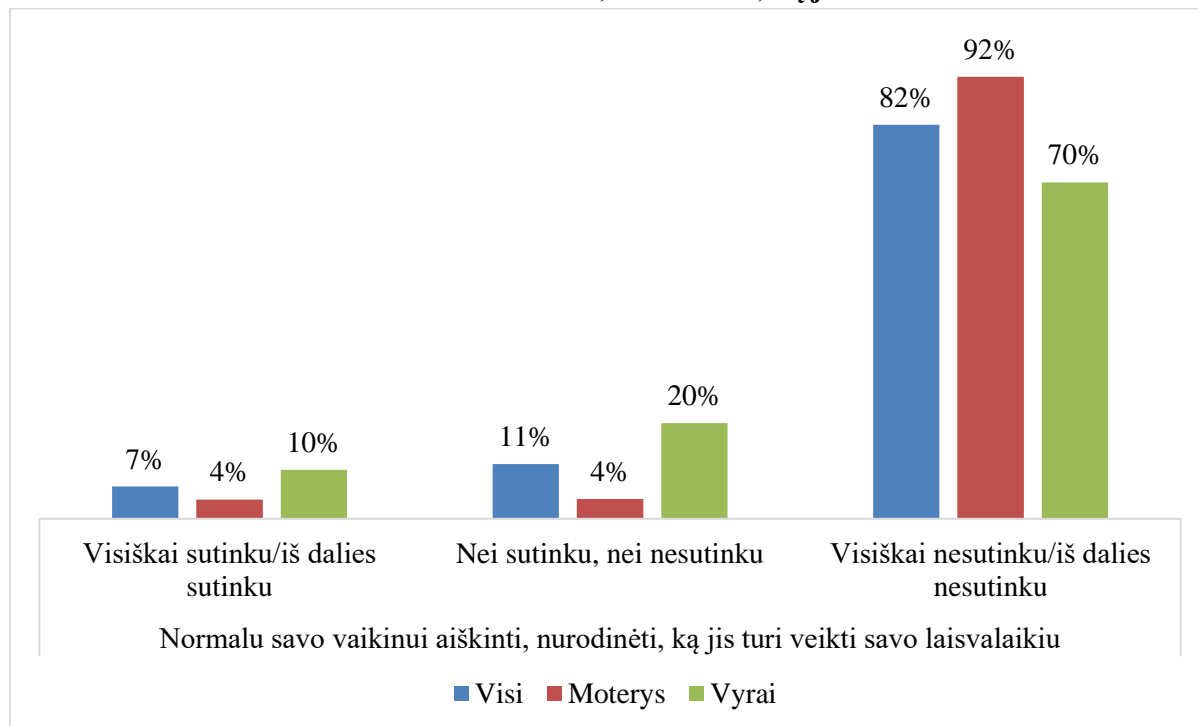
Grafikas 33. Normalu tikrinti savo vaikino telefoną neatsiklausus

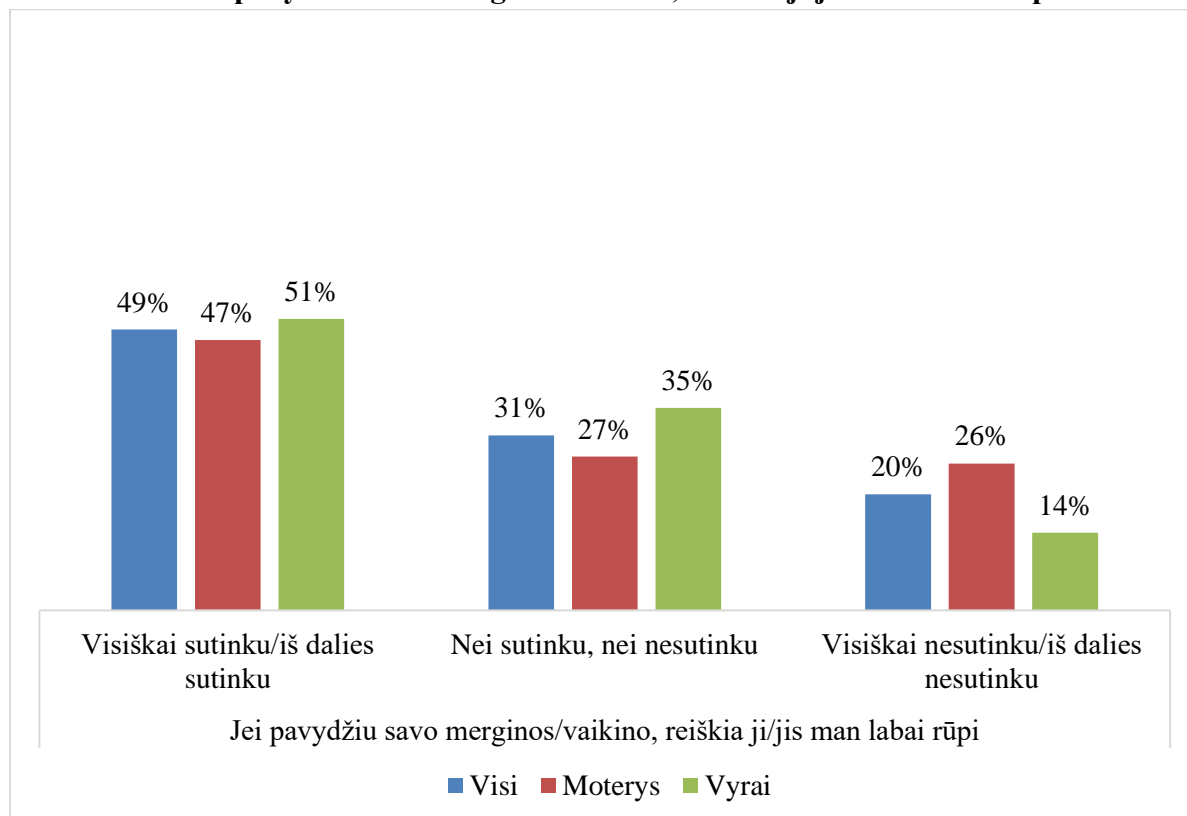
Grafikas 34. Normalu savo merginai aiškinti, nurodinėti, ką ji turi veikti savo laisvalaikiu

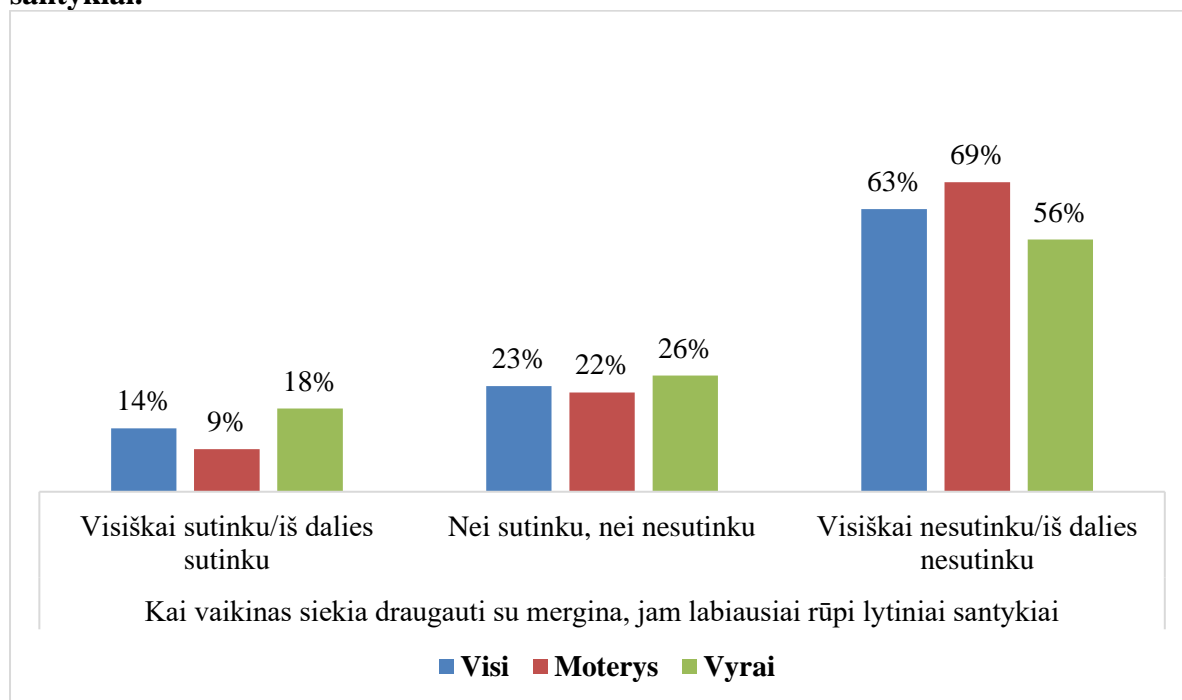
Grafikas 35. Normalu savo vaikinui aiškinti, nurodinėti, ką jis turi veikti savo laisvalaikiu

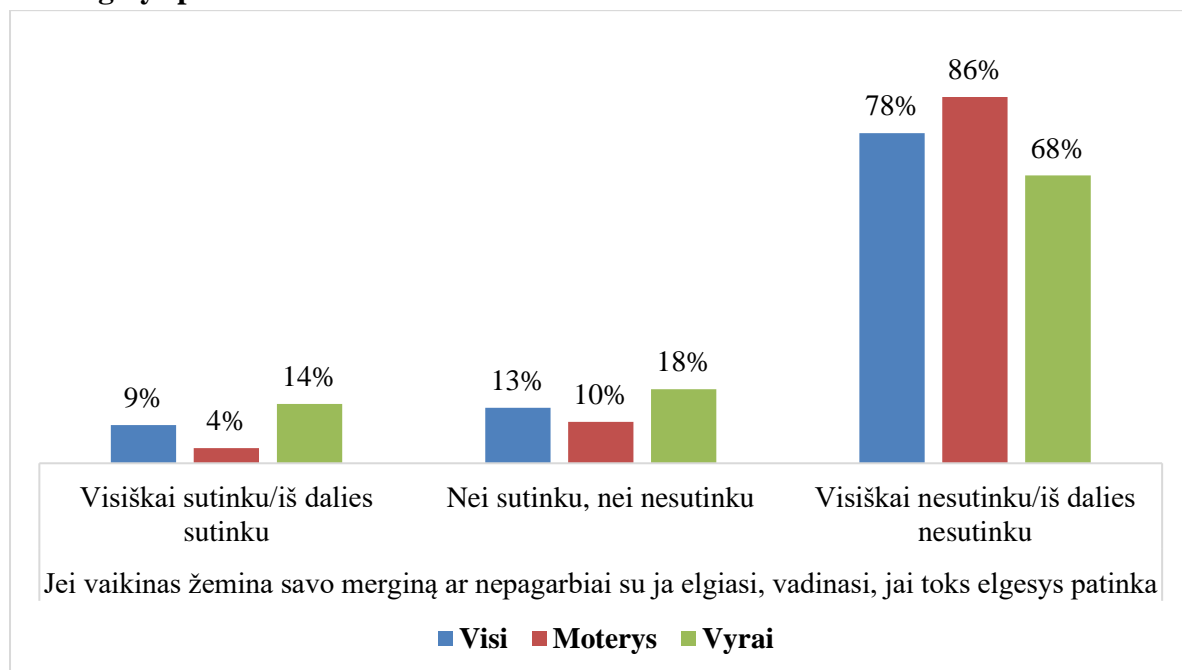
Grafikas 36. Jei pavydžiu savo merginos/vaikino, reiškia ji/jis man labai rūpi

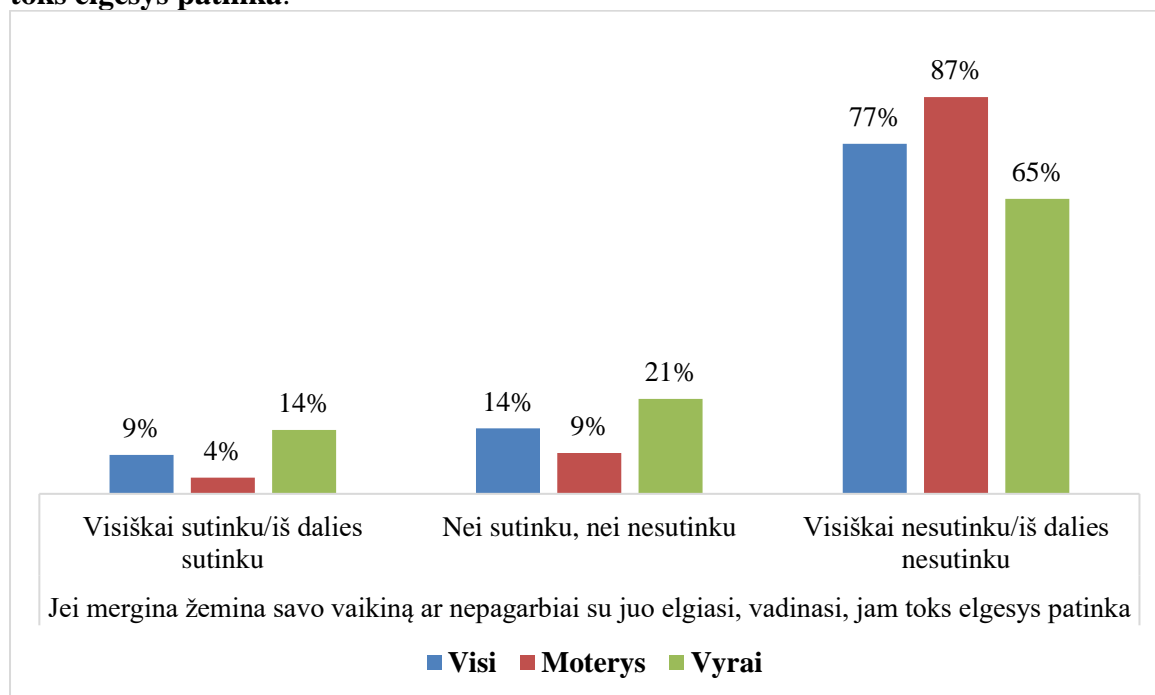
Grafikas 37. Kai vaikinai siekia draugauti su mergina, jam labiausiai rūpi lytiniai santykiai.

Grafikas 38. Jei vaikinai žemina savo merginą ar nepagarbiai su ja elgiasi, vadinasi, jai toks elgesys patinka.

Grafikas 39. Jei mergina žemina savo vaikiną ar nepagarbiai su juo elgiasi, vadinasi, jam toks elgesys patinka.

Apibendrinant apklaustų moksleivių nuostatas apie tarpusavio santykius, pastebimos **teigiamos tendencijos**, kad moksleiviai linkę siekti subalansuotų ir tarpusavio pagarba paremtų santykių. Tiek merginos, tiek vaikinai nepritaria privatumo nepaisymui, žeminimui ir nurodinėjimui. Panašiai išsidėsto apklaustų moksleivių nuostatos apie nepritarimą galios disbalansui santykiuose: keturi penktadaliai respondentų nepritaria teiginiams apie nurodinėjimą ar vadovavimą pasirenkant laisvalaikį. Apklausti moksleiviai linkę nepritariuoti požiūriui, kad norintiems draugauti su mergina vaikinams labiau rūpi lytiniai santykiai. Merginos dažniau nei vaikinai nepritaria tokiam požiūriui, o vaikinai labiau linkę sutikti su šiuo teiginiu, nors tokių yra mažuma.

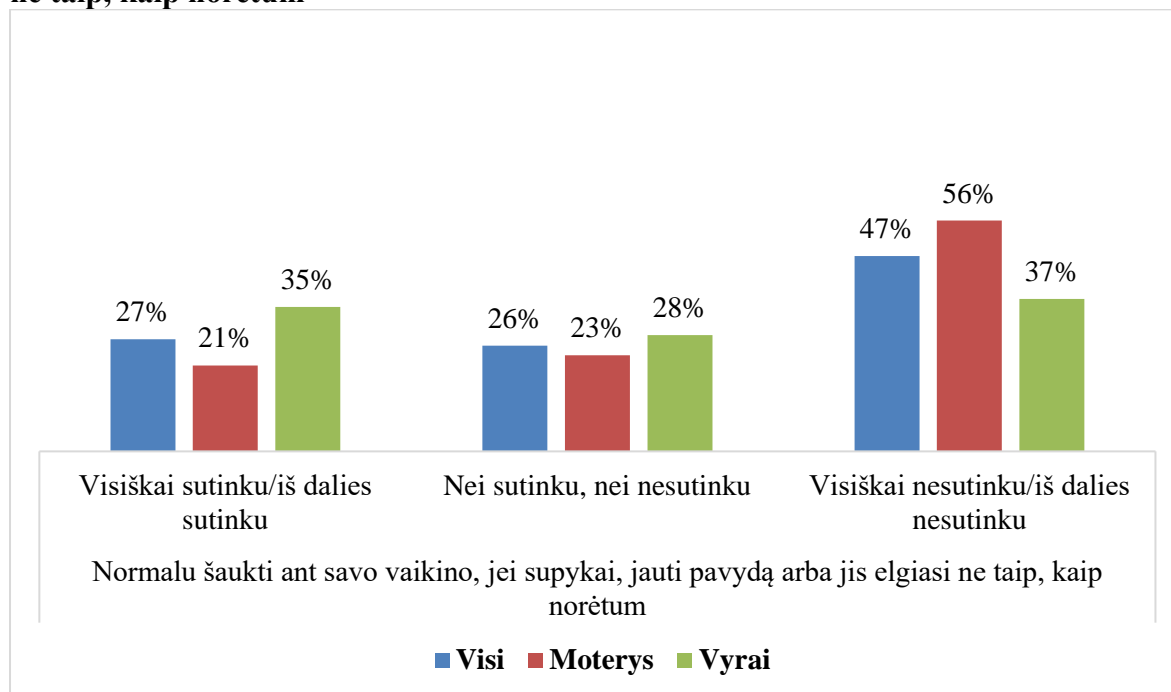
Nepaisant šių teigiamų tendencijų, nemažai pasitaiko ir **stereotipinių nuostatų** apie tarpusavio santykių raišką. Pritariama, kad tiek merginos, tiek vaikinai gali būti santykių iniciatoriais, tačiau vis dar manoma, kad vaikinai turėtų apmokėti per pasimatymą patirtas išlaidas. Vaikinai dvigubai dažniau nei merginos palaiko šią stereotipinę nuostatą.

Atkreiptinas dėmesys į nuostatą **apie pavydą tarpusavio santykiuose**. Beveik kas antras respondentas (ir merginos, ir vaikinai) pavydą linkę suvokti kaip santykių raišką ir nesieja jo kito asmens kontrole ir/ar persekiojimu. Trečdalis respondentų, neturi aiškios pozicijos šio teiginio atžvilgiu. Tai leidžia daryti prielaidą, kad jie greičiausiai normalizuoja pavydą ir neatpažįsta galimų asmens kontrolės ir galios demonstravimo mechanizmų.

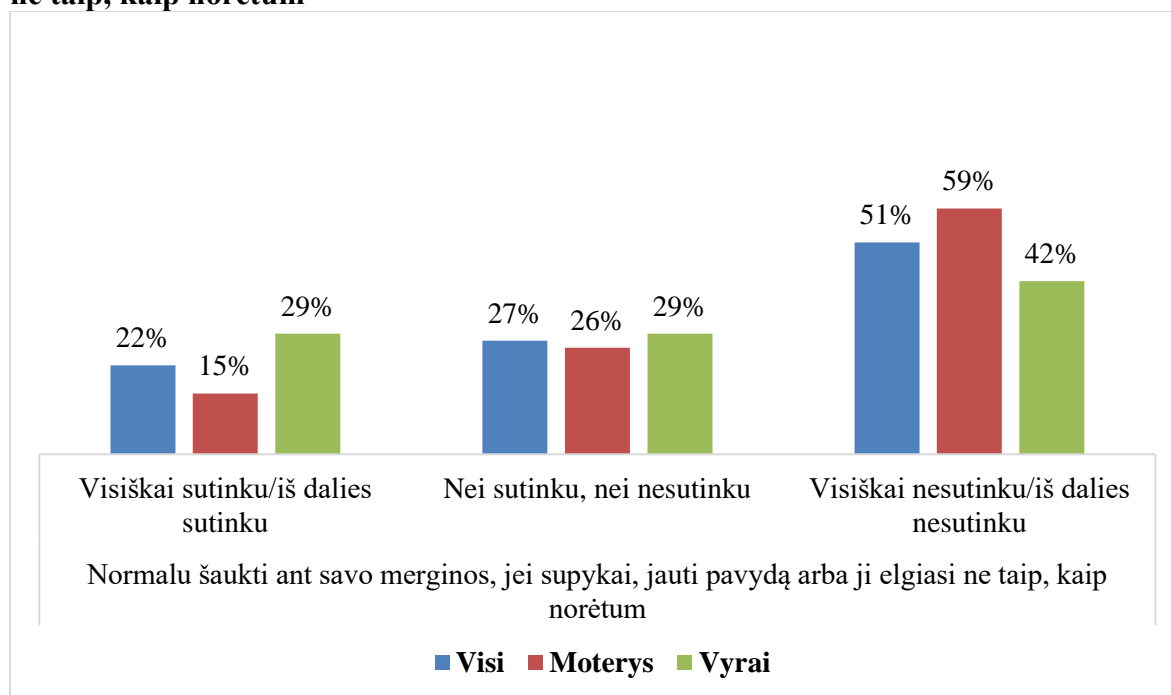
V tema. Požiūris į smurtą lyties pagrindu

Šiame skyriuje apžvelgiamos moksleivių nuostatos apie emocinį, fizinį ir lytinį smurtą, siekiant identifikuoti, kaip moksleiviai atpažįsta įvairias smurto formas. Taip pat siekiama atskleisti, kaip moksleiviai interpretuoja patekusiųjų į smurto santykius situacijas.

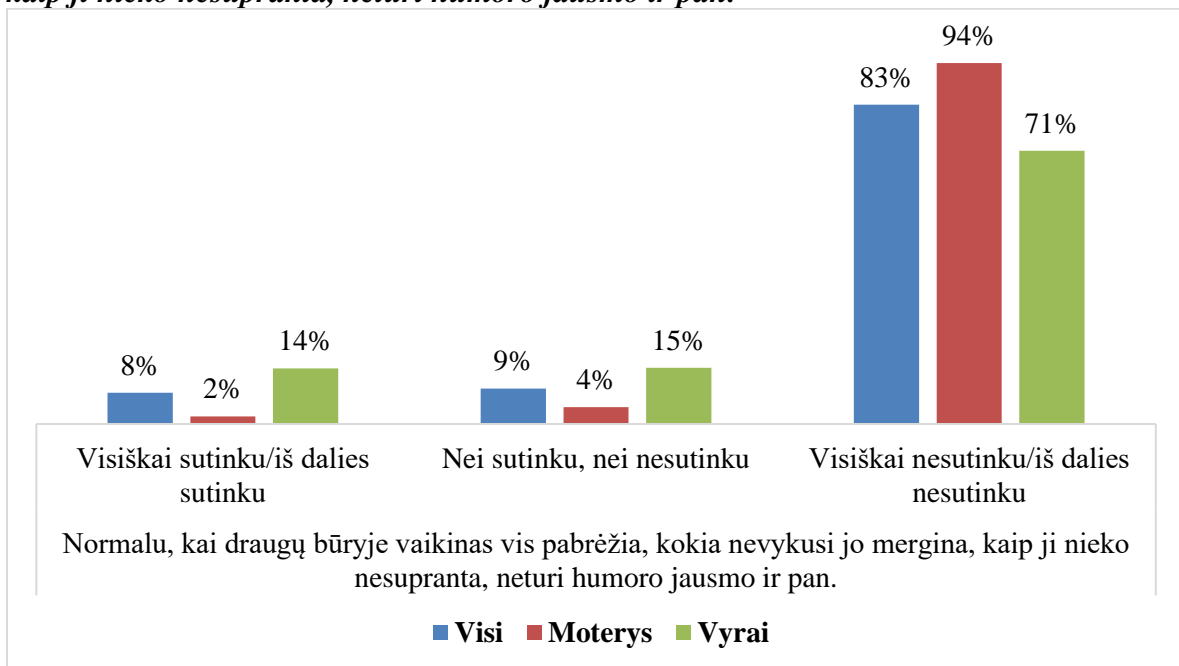
Grafikas 40. Normalu šaukti ant savo vaikiną, jei supykai, jauti pavydą arba jis elgiasi ne taip, kaip norėtum

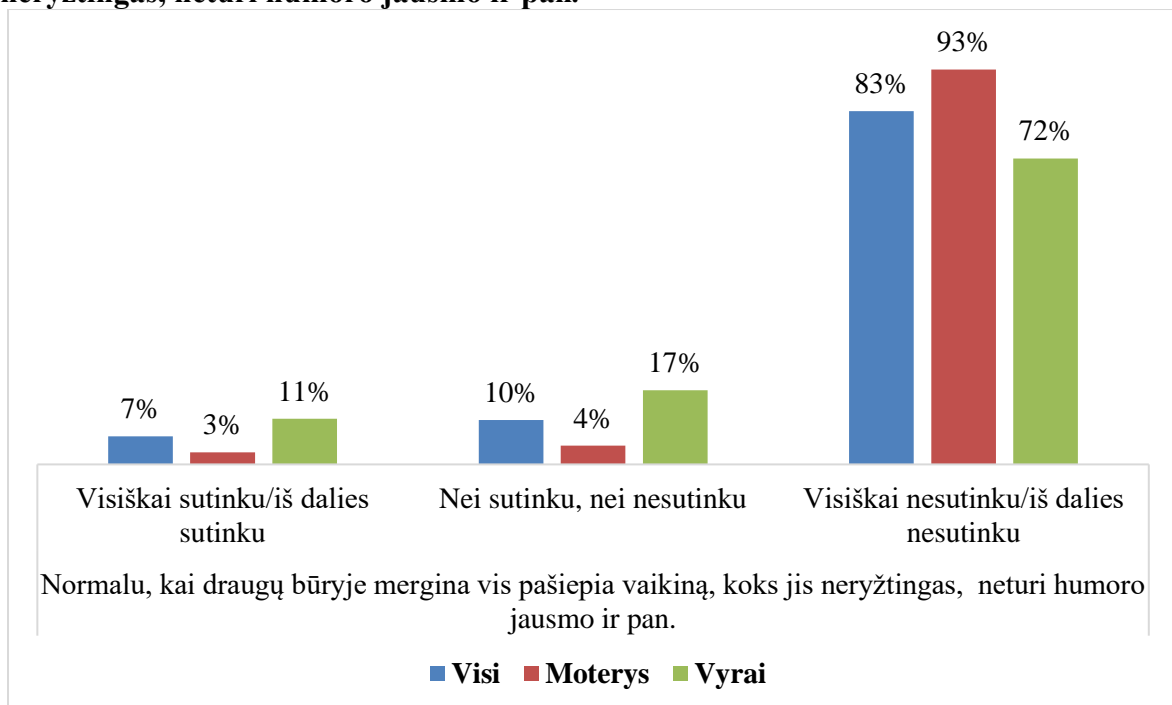
Grafikas 41. Normalu šaukti ant savo merginos, jei supykai, jauti pavydą arba ji elgiasi ne taip, kaip norėtum

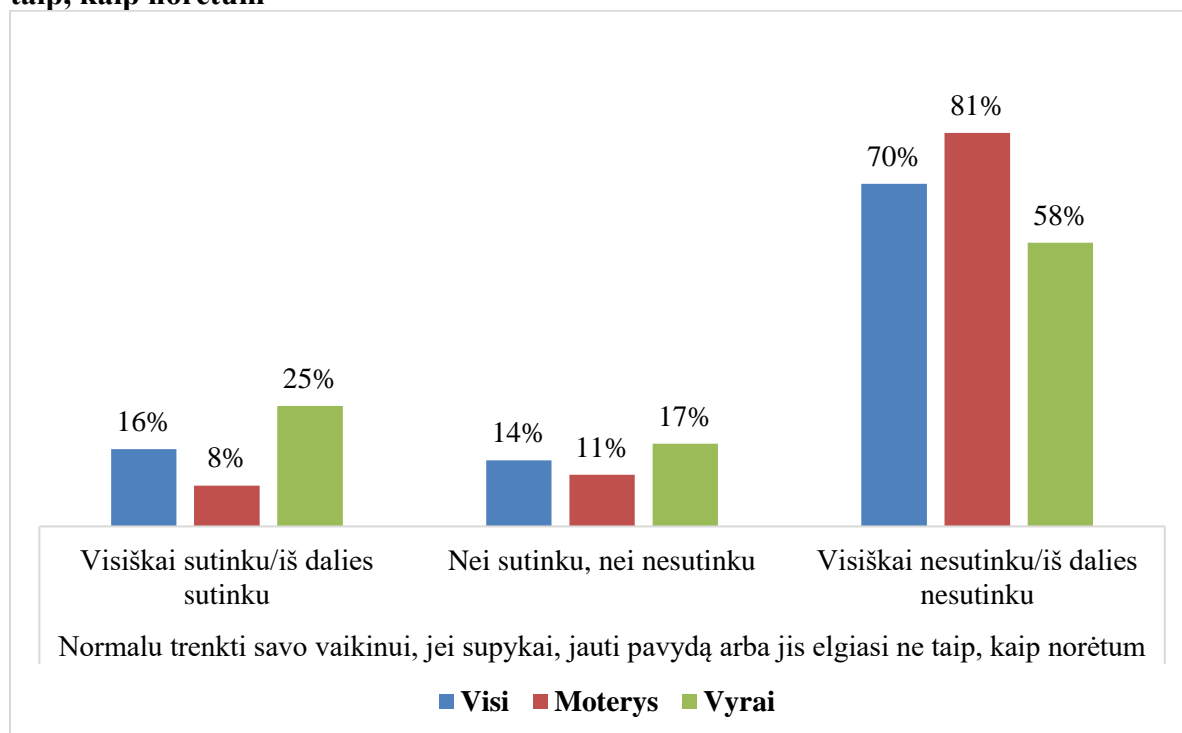
Grafikas 42. Normalu, kai draugų būryje vaikinai vis pabrėžia, kokia nevykusi jo mergina, kaip ji nieko nesupranta, neturi humoro jausmo ir pan.

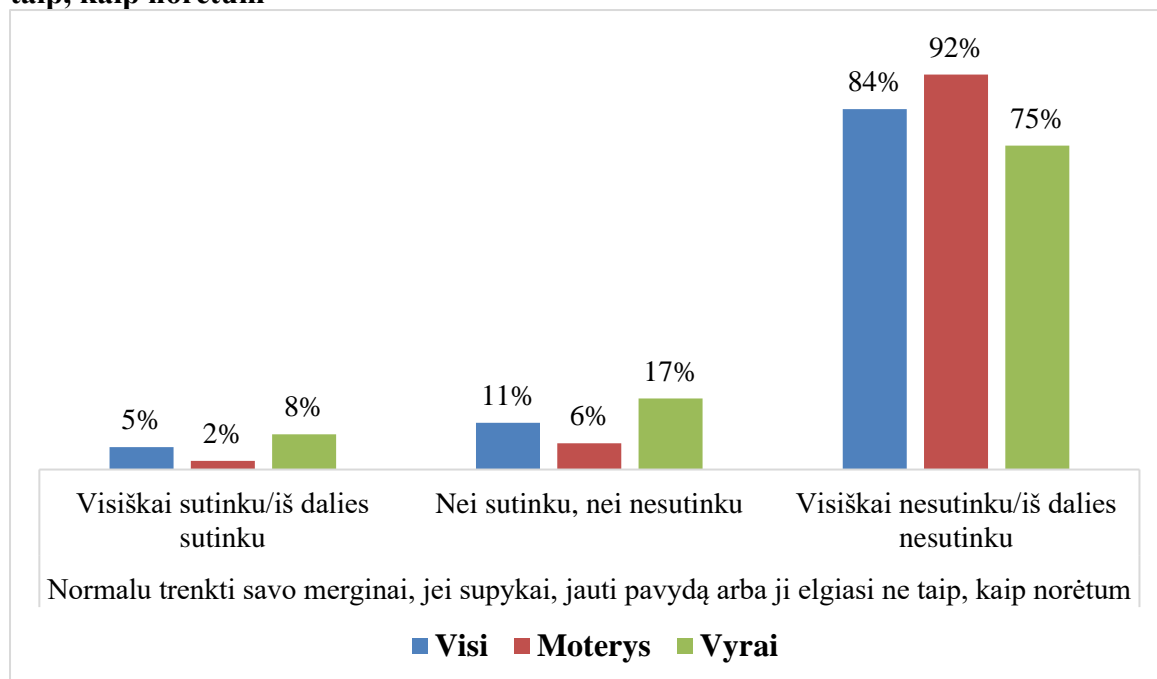
Grafikas 43. Normalu, kai draugų būryje mergina vis pašiepia vaikiną, koks jis neryžtingas, neturi humoro jausmo ir pan.

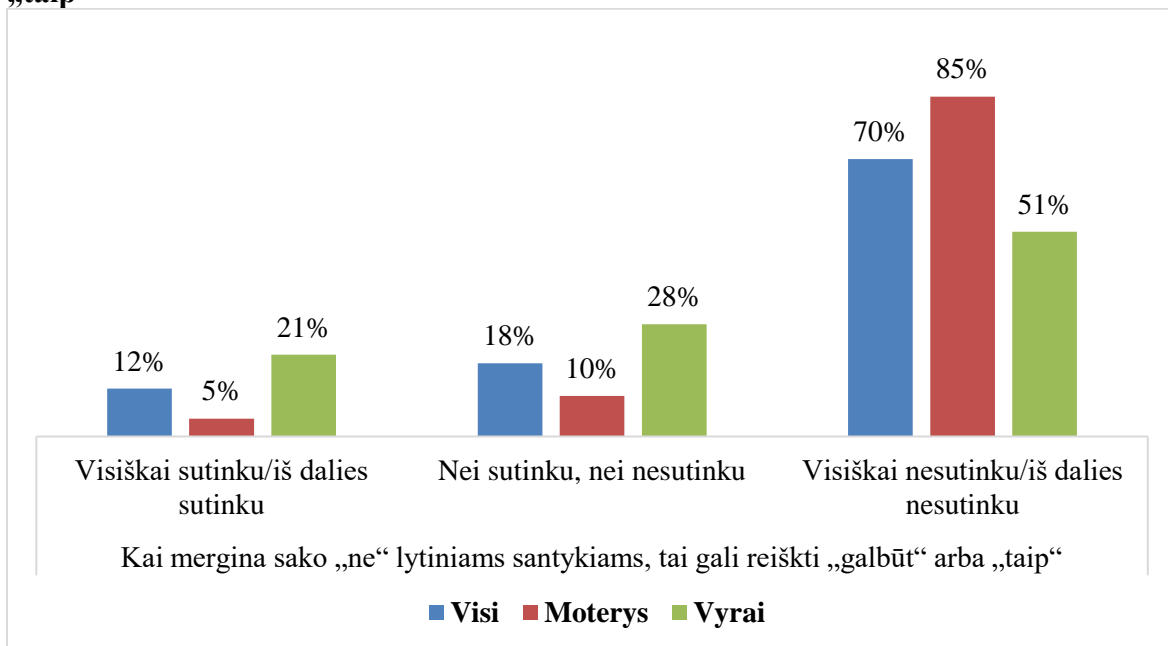
Grafikas 44. Normalu trenkti savo vaikinui, jei supykai, jauti pavydą arba jis elgiasi ne taip, kaip norėtum

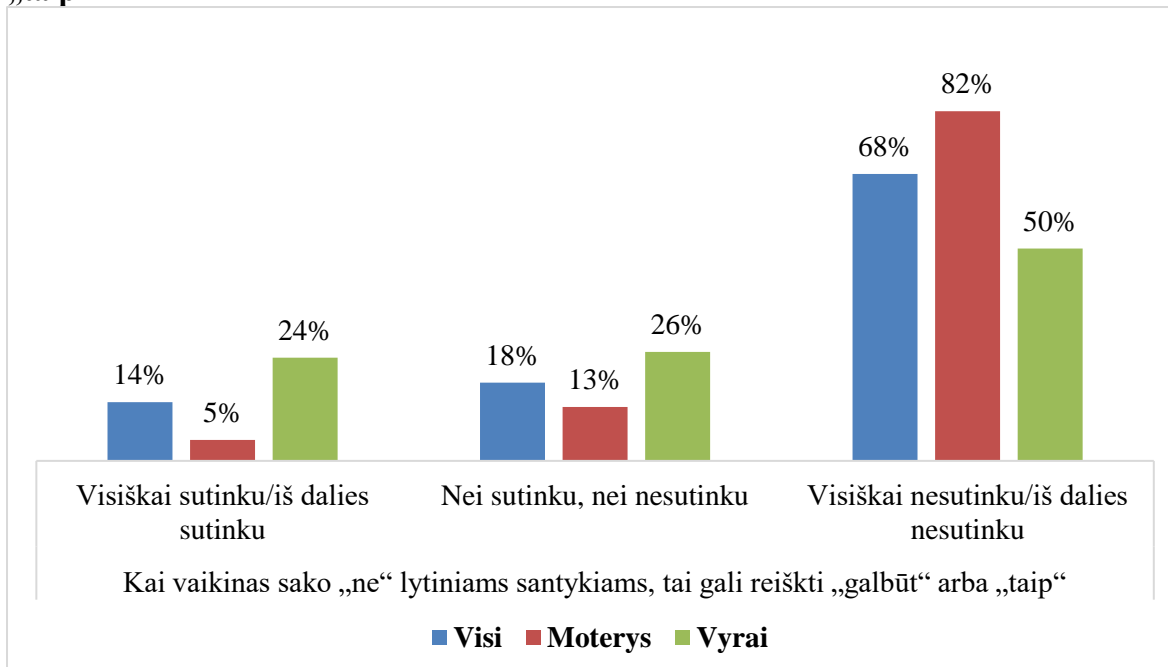
Grafikas 45. Normalu trenkti savo merginai, jei supykai, jauti pavydą arba ji elgiasi ne taip, kaip norėtum

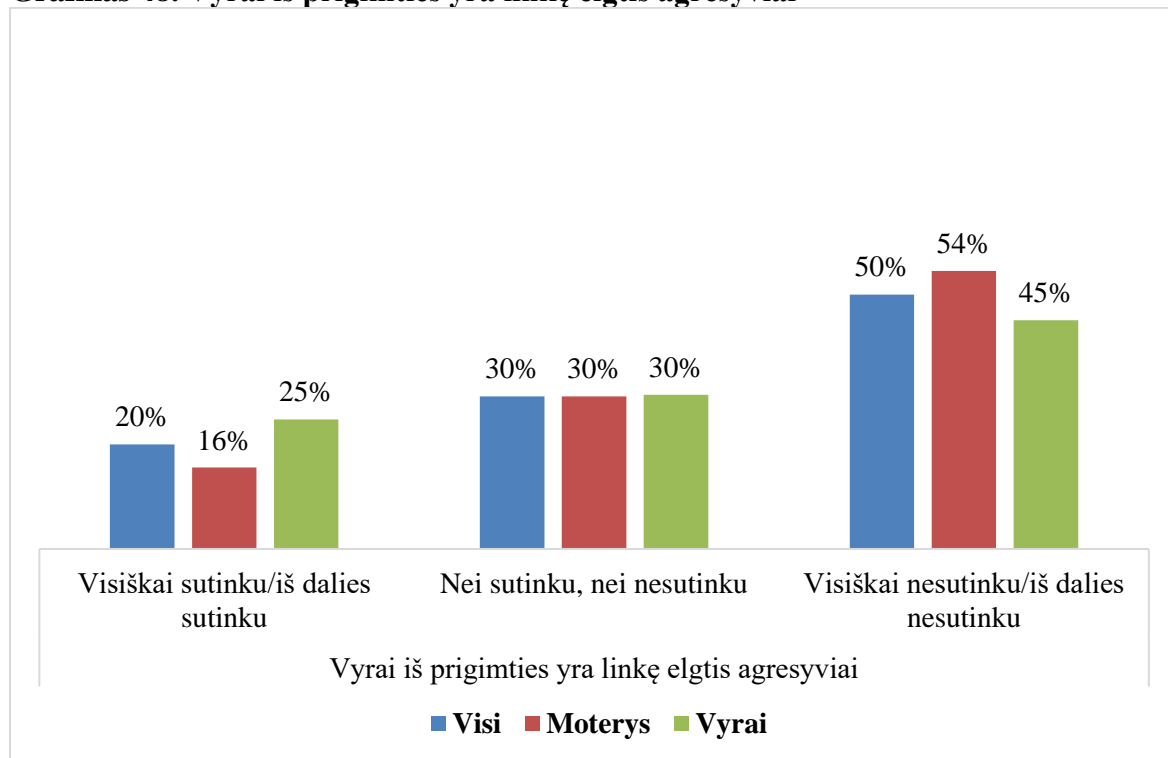
Grafikas 46. Kai mergina sako „ne“ lytiniam santykiams, tai gali reikšti „galbūt“ arba „taip“

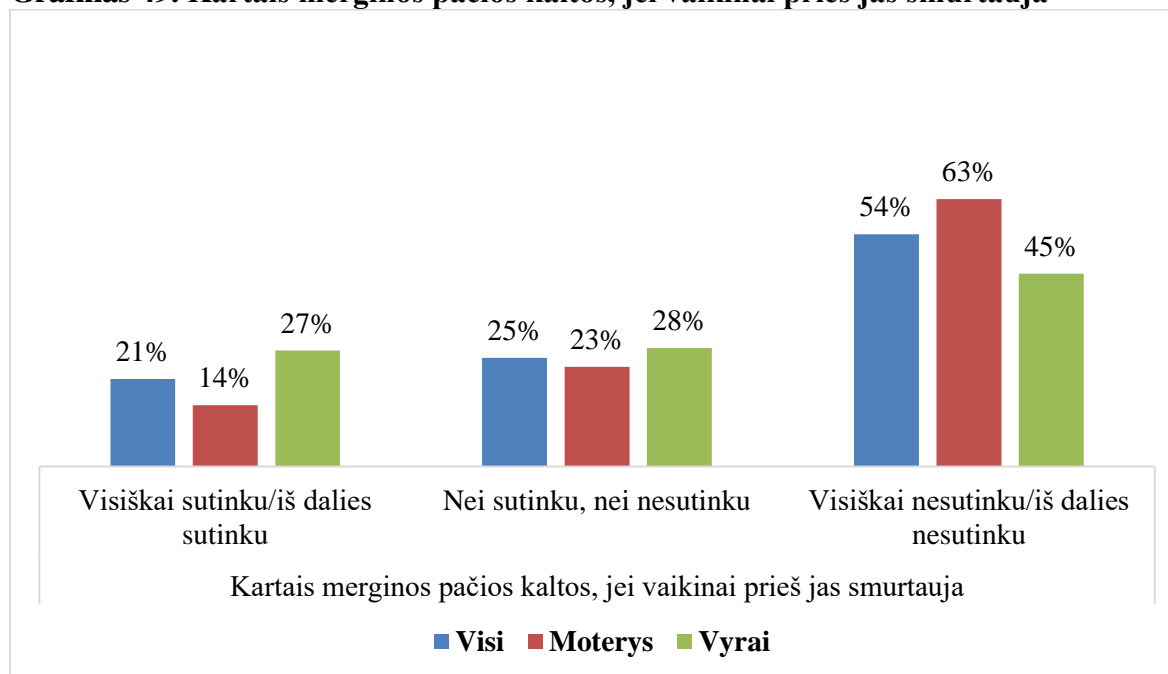
Grafikas 47. Kai vaikiną sako „ne“ lytiniam santykiams, tai gali reikšti „galbūt“ arba „taip“

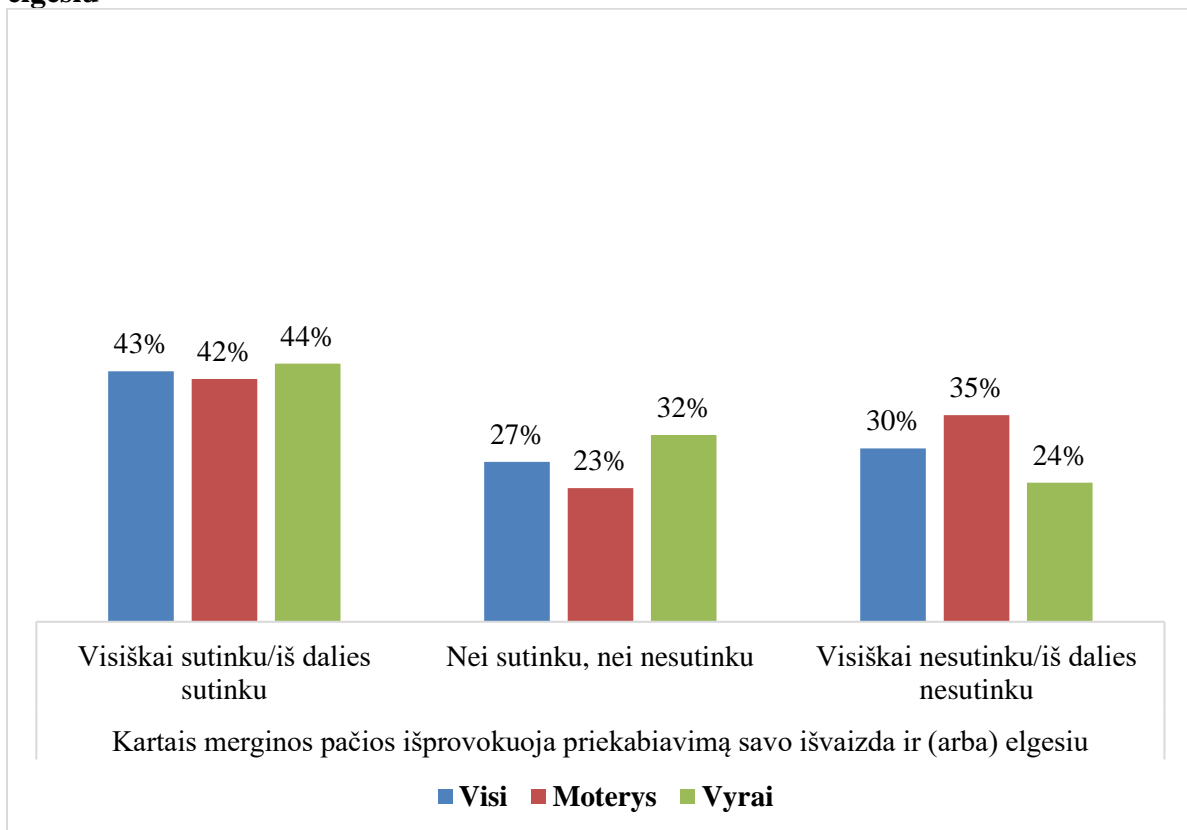
Grafikas 48. Vyrų iš prigimties yra linkę elgtis agresyviai

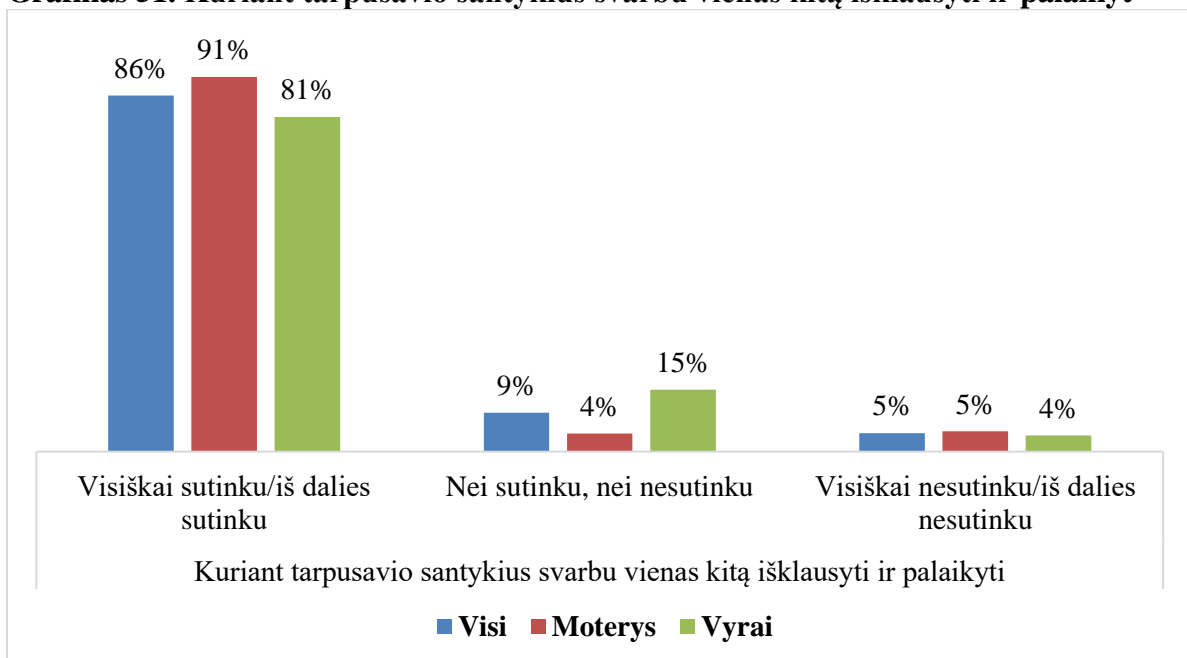
Grafikas 49. Kartais merginos pačios kaltos, jei vaikinai prieš jas smurtauja

Grafikas 50. Kartais merginos pačios išprovokuoja priekabiavimą savo išvaizda ir (arba) elgesiu

Grafikas 51. Kuriant tarpusavio santykius svarbu vienas kitą išklausti ir palaikyti

Pastebėtina, kad pusė apklaustų moksleivių **nepritaria emociniam smurtui**. Merginos dažniau nei vaikinai linkusios nepritari verbaliniam žeminimui. Atkreiptinas dėmesys, kad merginos ir vaikinai šiek tiek atlaidžiau vertina situacijas, kuomet mergina šaukia ant savo vaikino, nei atvirkščiai. Apklaustiems **moksleiviams nepriimtina, kai kitas asmuo žeminamas** draugų būryje. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad apklaustų vaikinių nuostatos skiriasi nuo merginų. Vaikinai linkę šiek tiek labiau pritarti arba neturi aiškios nuomonės dėl kito žmogaus, merginos ar vaikino, žeminimo. Merginos labiau nei vaikinai nepritaria bet kokiam fiziniam smurtui prieš merginas ir vaikus. Apklaustų vaikinių atsakymai rodo kitas tendencijas. Jie linkę dažniau pritarti teiginiui, kad merginos gali trenkti savo vaikiniui (25 proc.) lyginant su teiginiu, kad vaikinai gali trenkti savo merginai (8 proc.). Tai leidžia daryti prielaidą, kad fizinis smurtas prieš vaikus yra labiau pateisinamas. Apklausti vaikinai dažniau nei apklaustos merginos neturi aiškios pozicijos šiais klausimais.

Siekiant įvertinti moksleivių požiūrį į **lytinę prievartą**, buvo teirujamasi kaip merginos / vaikinai vertina neigiamą atsakymą, pasiūlius lytinius santykius. Respondentų atsakymai rodo, kad jie labiau linkę nepritari galimai lytinei prievartai tarpusavio santykiuose. Tačiau apklaustų vaikinių požiūris leidžia daryti prielaidą, kad jie labiau linkę neigiamą atsakymą („ne“) interpretuoti kaip sutikimą. Taigi apklausti vaikinai dažniau pateisina lytinę prievartą. Dauguma apklaustų merginų tokioms interpretacijoms nepritaria.

Apklaustų respondentų požiūris, kad **vyrai iš prigimties yra linkę elgtis agresyviai**, pasiskirstė beveik po lygiai. Pusė respondentų nepritaria šiai stereotipinei nuostatai, bet ketvirtadalis apklaustų vaikinių labiau linkę palaikyti tokią nuostatą. Trečdalis respondentų, ir merginų, ir vaikinių, neturi aiškios pozicijos šio teiginio atžvilgiu, ir tai leidžia daryti prielaidą apie šios stereotipinės nuostatos paplitimą moksleivių suvokime. Panašios tendencijos atsispindi ir reprezentatyvioje apklausoje, kuomet šiek tiek daugiau nei pusė respondentų nepritaria nuostatai, kad vyrai iš prigimties elgiasi agresyviai, bet daugiau kaip trečdalis (37 %) linkę pritarti šiai nuostatai. Kas dešimtas neturi aiškio nuomonės.⁷

Apklaustos duomenys leidžia daryti prielaidą apie **aukų kaltinimo apraiškas** moksleivių nuostatose. Apklausti vaikinai ženkliai dažniau nei merginos mano, kad merginos išprovokuoja smurtą. Beveik pusė apklaustų moksleivių, merginų ir vaikinių, linkę pritarti stereotipiniam įsivaizdavimui, kad merginos dėl savo išvaizdos ar elgesio išprovokuoja priekabiavimą. Ketvirtadalis apklaustųjų neturi aiškios pozicijos šio teiginio atžvilgiu. Tai leidžia daryti prielaidą, kad vis dar vyrauja nuostata, jog moterys kaltos dėl smurto ir priekabiavimo. Tai savo ruožtu palaiko aukų kaltinimą ir rodo moksleivių ribotą suvokimą apie sisteminį smurtą prieš moteris.

⁷ LGKT, 2018, p. 51

Moksleivių apklausos rezultatų apibendrinimas

Analizuojant moksleivių apklausos duomenis pastebimi **teigiami pokyčiai** ir kintantis požiūris į lyčių stereotipus, kalbant apie merginų ir vaikinių pomėgius ir pasirinkimą. Pavyzdžiui, moksleiviai linkę pripažinti mergaitėms galimybes žaisti su žaislais, kurie labiau siejami su berniukų žaidimais. Apklaustų merginų požiūris yra labiau atviras ir keičiantis stereotipines nuostatas berniukų žaislų pasirinkimo atžvilgiu. Pastebima tendencija, kad respondentai – ir merginos, ir vaikinai – pritaria vienodam laiko pasidalinimui buityje ir pasisako už tėvystės atostogas ir tėčių įsitraukimą į vaiko priežiūrą. Atsakymuose į teiginius apie tarpusavio santykius pastebimos teigiamos tendencijos: moksleiviai linkę siekti subalansuotų ir tarpusavio pagarba paremtų santykių. Tiek merginos, tiek vaikinai nepritaria privatumo nepaisymui, žeminimui ir nurodinėjimui. Absoliuti dauguma respondentų pritaria nesmurtiniam elgesiui, kuris paremtas tarpusavio įsiklausymu ir palaikymu.

Nepaisant šių teigiamų tendencijų, matomos ir **stereotipinės nuostatos**. Apklausti moksleiviai vis dar linkę manyti, kad vyrai geresni lyderiai, o moterys daugiau vadovaujasi emocijomis nei loginiu mąstymu. Dažniau vaikinai nei merginos linkę manyti, kad „lėlės“ yra netinkami žaislai berniukams, nes stereotipiškai priskiriami mergaitėms. Daugiau apklaustų vaikinių nei merginų linkę nepritari teiginiui, kad vyrams verkti normalu. Kalbant apie tradicinius moters ir vyro vaidmenis ir darbų pasidalinimą, beveik pusė respondentų vaikinių linkę palaikyti stereotipinę nuostatą, kad moterys turi prisiimti vaiko priežiūros našta, o vyrai – šeimos maitintojo pareigas. Tuo tarpu daugiau nei pusė apklaustų merginų linkusios nepritari šiam stereotipines nuostatas įtvirtinančiam teiginiui.

Apklausti moksleiviai vadovaujasi stereotipiniu požiūriu į seksualumą akcentuojančią moterų išvaizdą. Pastebėta, kad moksleiviai linkę normalizuoti elgesį, kuris turi seksualinio priekabiavimo ir priekabiavimo požymių. Tai leidžia daryti prielaidą, kad tiek merginos, tiek vaikinai neturi aiškios nuomonės apie seksualinio priekabiavimo apraiškas ir dinamiką, linkę priekabiavimą vertinti kaip flirtą. Atkreiptinas dėmesys į atsakymus **apie pavydą, kuris vertinamas kaip dėmesio** tarpusavio santykiuose **išraiška**. Tai leidžia daryti prielaidą, kad moksleiviai, merginos ir vaikinai, nesupranta, jog pavydas pasitelkiamas manipuliuoti, kontroliuoti asmenį ir demonstruoti galią.

Apklausos duomenys leidžia daryti prielaidą, kad moksleiviams būdingas **aukų kaltinimas**. Apklausti vaikinai ženkliai dažniau nei apklaustos merginos mano, kad merginos pačios kaltos kaip prieš jas smurtaujama. Beveik pusė apklaustų moksleivių, merginų ir vaikinių, linkę pritarti stereotipiniam įsivaizdavimui, kad merginos dėl savo išvaizdos ar elgesio išprovokuoja priekabiavimą.

Apibendrinti apklausos duomenys rodo tendenciją, kad vaikinai turi daugiau stereotipinių nuostatų apie tai, kas labiau „tinka“ vyrams ir moterims, ir labiau palaiko skirtumus tarp lyčių žyminčias ribas. Pastebėta, kad moksleivių nuostatos susijusios su lyčių nelygybe, vyriškumo normomis ir jų kaitos požymiais koreliuoja su procesais vykstančiais visuomenėje. Lyginant moksleivių nuostatų apklausos rezultatus su reprezentatyvia visuomenės nuomonės apklausa apie lyčių stereotipus ir smurtą pastebėta panašios tendencijos, kuomet pritariama arba nepritariama lyčių stereotipams.

Atkreiptinas dėmesys, kad beveik trečdalis apklaustų moksleivių dažniausiai pasirenka „neutralų“ atsakymą. Tai leidžia daryti prielaidą, kad šios moksleivių grupės nuostatos gali keistis, priklausomai nuo to, kaip jos formuojamos visuomenėje, vietos bendruomenėje (mokykloje) ir šeimoje.